

Inger Karin Røe Ødegård

Pedagogisk Entreprenørskap
i Namibia 2005–2008

Sluttrapport

Høgskolen i Hedmark
Rapport nr. 2 – 2009

Fulltekstutgave

Utgivelsessted: Elverum

Det må ikke kopieres fra rapporten i strid med åndsverkloven og fotografiloven eller i strid med avtaler om kopiering inngått med KOPINOR, interesseorgan for rettighetshavere til åndsverk.

Forfatterne er selv ansvarlige for sine konklusjoner. Innholdet gir derfor ikke nødvendigvis uttrykk for Høgskolens syn.

I rapportserien fra Høgskolen i Hedmark publiseres FoU-arbeid og utredninger. Dette omfatter kvalifiseringsarbeid, stoff av lokal og nasjonal interesse, oppdragsvirksomhet, foreløpig publisering før publisering i et vitenskapelig tidsskrift etc.

Rapporten kan bestilles ved henvendelse til Høgskolen i Hedmark. (<http://www.hihm.no/>)

Rapport nr. 2 – 2009
© Forfatteren/Høgskolen i Hedmark
ISBN: 978-82-7671-728-0
ISSN: 1501-8563

Høgskolen i Hedmark

Tittel: Pedagogisk Entreprenørskap i Namibia 2005–2008. Sluttrapport			
Forfatter: Inger Karin Røe Ødegård			
Nummer: 2	År: 2009	Sider: 140	ISBN: 978-82-7671-728-0 ISSN: 1501-8563
Oppdragsgiver: Namibiaforeningen (NORAD)			
Emneord: Pedagogisk entreprenørskap, veiledning, pilot-prosjekt, kompetanseutvikling, lærerutdanning			
Sammendrag: <p>Høgskolen i Hedmark avd. LUNA ble invitert av Namibiaforeningen i 2005 til å bistå Namibias utdanningsdirektorat NIED (National Institut for Education and Development) i utvikling av læreplaner i Entreprenørskap for 8.–10. klasse, samt studieplan for lærerutdanningen. De namibiske skolemyndigheter ønsket å erstatte faget Business Management med pedagogisk entreprenørskap fra skoleåret 2008. Høgskolen i Hedmark (HH) utnevnte et fagteam som skulle gjennomføre arbeidet i form av veiledning og samarbeid via nett, samt work-shops, kurs og seminar ved årlige studiereiser til Namibia. NIED etablerte en pilot-prosjektgruppe i Namibia som ble ledet av egen prosjekt-kordinator. Denne gruppen besto av lærere fra to lærerhøyskoler og lærere fra 7 skoler hvor pilot-prosjektet skulle gjennomføres over 3 år. Gruppen fikk utviklet sin kompetanse i pedagoisk entreprenørskap gjennom kursing og veiledning fra HH's prosjektteam. Medlemmene ville etter pilot-perioden være NIED's nøkkelpersonell i spredning og implementering av faget på ungdomstrinnet og i lærerutdanningen. Målsettingen om å innføre det nye faget fra skoleåret 2008 i alle 8. klasser over hele landet, ble innfridd. De to lærerutdanningene som deltok i prosjektet, gjennomfører faget som pilotering i påvente av ny nasjonal læreplan for lærerutdanningene.</p>			

Hedmark University College

Title: Educational Entrepreneurship in Teacher Training and as a subject in Grade 8–10			
Author: Inger Karin Røe Ødegård			
Number: 2	Year: 2009	Pages: 140	ISBN: 978-82-7671-728-0 ISSN: 1501-8563
Financed by: The Namibia Association Of Norway – (Namas)			
Keywords: Entrepreneurship in education, teacher training, counseling, junior secondary school			
Summary: Namibian education authorities wanted to introduce entrepreneurship in teacher education (both pre-service and in-service), and as a subject in junior secondary school, grades 8 to 10. The new subject should replace the subject Business Management that both the learners and teachers experienced as too much theoretical. The learners were lacking motivation for this subject. Namibian education authorities by NIED (National Institute for Education and Development) aimed to have finish the development of syllabuses for the subject before the ending of 2007, and to have them implemented from 2008. Hedmark University College (HUC) was invited by Namibia Association of Norway (NAMAS) to assist NIED with advice and counselling in the process of developing a plan for teacher training, syllabuses in grade 8 and a Teacher Guide in entrepreneurship. The preparation work by HUC and NIED took place in 2005 and 2006, with a focus on development of knowledge, attitudes and skills in a pilot group named by NIED. This Group consisted of members from 7 pilot-schools across the country and 2 teacher colleges. Namibian education authorities succeeded in implementing the new Subject from the beginning of 2008.			

Høgskolen i Hedmark

Pedagogisk Entreprenørskap i Namibia 2005–2008

Sluttrapport

Entrepreneurs are not born, they are created!

INNHold

1. Innledning	11
2. Organisering og arbeidsform	13
2.1 Pilot-Gruppe (PG) – hensikt og oppgaver	13
2.2 Pilot-skoler	15
2.3 Arbeidsform	16
3. Innhold – gjennomføring	19
3.1 Overordnet mål for arbeidet	20
3.2 Innholdselementene	21
3.3 Lærerutdanningen – fagplan for grunnutdanning (pre-service training)	23
3.4 Lærerutdanning for lærere i skolen (in-service training)	24
4. Resultat	27
4.1 Ambisiøs målsetting er innfridd	27
4.2 Språklige barrierer	28
4.3 Produksjon av undervisningsmateriell	28
4.4 Vurdering – eksamensform	29
4.5 Lærerutdanningen	31
5. Veien videre...	33
5.1 Forankring – en nasjonal strategi	33
5.2 Informasjonsspredning	34
5.3 Skoleledelse	35
5.4 Kompetanseutvikling – veiledning for «in-service teachers»	35
5.5 Lærerutdanningen – «pre-service»	36
5.6 Systematisert samarbeid mellom skole og lokalmiljø	37
6. Sluttkommentar	39

Vedlegg

Vedlegg 1: Travel report 2004	41
Vedlegg 2: Prosjektplan 2006–2008	47
Vedlegg 3: Rapport fra studiebesøk av NIED's pilot-gruppe 2005	59
Vedlegg 4: Reiserapport 2005	73
Vedlegg 5: Reiserapport 2006	83
Vedlegg 6: Reiserapport 2007	97
Vedlegg 7: Reiserapport 2008	121
Vedlegg 8: Syllabus for Commerce Education	133

1. INNLEDNING

Høgskolen i Hedmark (HH) avd. LUNA¹ ble i november 2004 invitert av Namibiaforeningen til Namibia for å møte NIED's² ledelse. Målsettingen var å få informasjon om skolemyndighetenes plan for innføring av entreprenørskap i skolen. De hadde på det tidspunktet fått utviklet et program for entreprenørskap i skolen utarbeidet av et konsulentfirma på bestilling. HH ble invitert til å legge fram norske skolemyndigheters definisjon og syn på entreprenørskap i skolen. På dette grunnlaget ville de Namibiske skolemyndigheter vurdere om det var interessant å inngå et samarbeid med faglig bistand fra HH (se vedlagt rapport fra besøket).

Etter en gjensitt av NIED's ledelse i Norge i februar 2005, ble HH engasjert av Namibiaforeningen til å bistå Namibias skolemyndigheter med rådgivning og veiledning i deres arbeid med innføring av entreprenørskap som fag i 8.–10. klasse, samt i lærerutdanningen. Entreprenørskap skulle erstatte faget Business Management på ungdomstrinnet fra skoleåret 2008. Bakgrunn for denne nasjonale satsningen ble begrunnet med høy arbeidsledighet (ca. 35 %) og drop-out problematikk i skolen. Ca. 50 % av de elevene som ikke fullfører sin skolegang har verken arbeid eller grunnlag for videre skolegang. Entreprenørskap i skolen ble av myndighetene vurdert som en strategi som i større grad kan motivere ungdommen for skole og utdanning ved at faget kombinerer teori og praksis i større grad enn skolefag tradisjonelt gjør, og på

1 Avdeling for lærerutdanning og naturvitenskap.

2 National Institute for Educational Development.

den måten skape forståelse og mening for den enkelte elev. De ønsket å utvikle og stimulere ungdommens kreative evner og kompetanse slik at de kan bli aktive i forhold til nasjonens utvikling og verdiskaping, likeså delaktige i bekjempelsen av HIV/Aids problemet (Kilde: *Breaking News*, NIED 2007).

På grunnlag av usikkerhet med finansiering etter 2005, utviklet HH en handlingsplan for tiltak kun i 2005, men som innebar muligheter for eventuelt videre arbeid i perioden 2006–2008. Oppdraget ble imidlertid besluttet videreført i oktober 2005.

2. ORGANISERING OG ARBEIDSFORM

HH engasjerte våren 2005 **høgskolelektor Inger Karin Røe Ødegård** avd. LUNA (avd. for lærerutdanning og naturvitenskap) som prosjektleder og **høgskolelektor Petter Lexander** avd. ØSIR³ som prosjektmedarbeider. Fram til høsten 2006 hadde Hedmark Fylkeskommune en representant i prosjektgruppa, **lærer Yvonne Bunes** fra Øvrebyen videregående skole, Kongsvinger. En referansegruppe bestående av representanter fra HH, Fylkeskommunen og Namibiaforeningen ble etablert for å gi råd til prosjektgruppen og kvalitetssikre arbeidet og planproduktene.

2.1 Pilot-Gruppe (PG) – hensikt og oppgaver

NIED etablerte med grunnlag i prosjektplanen en Pilot-Gruppe (PG) bestående av lærere fra 7 skoler i 6 regioner og 2 lærerutdanningsinstitusjoner. Gruppen ble ledet av **koordinator David Groenwaldt** tilsatt av Namibiaforeningen og med kontor i NIED.

I 2005 ble det gjennomført et forberedende arbeid i Namibia, bl.a. med fokus på bevisstgjøring og kompetanseutvikling i Pilot-gruppen, samt planlegging for innføring av entreprenørskap i lærerutdanningen og utarbeiding av en håndbok (Teachers Guide).

3 Avdeling for økonomi, samfunnsfag og informatikk, Rena.

I prinsippet var gjennomføring av pilot-prosjekt en «Learning by doing»-metode, eller det vi på norsk kaller «erfaringslæring». Pilot-prosjekt som metode er en entreprenøriell tilnærming til utvikling av kunnskap og ferdigheter innen et definert tema-område. Pilot-gruppen skulle underveis drøfte og evaluere erfaringer med undervisning i entreprenørskap i sine klasser og på den måten utvikle egen kompetanse på tema-området. Eventuelle justeringer av undervisningen ville derfor bli gjort på erfart, reflektert og kunnskapsbasert grunnlag.

Hensikten med å gjennomføre pilot-prosjekt ved de valgte skolene var å bygge entreprenørskapskompetansen gjennom en prosess hvor praksis og teori kunne danne grunnlaget for forståelse og kunnskap både hos lærerne og elevene. HH's prosjektteam hadde som oppgave å gi in-put gjennom kurs, seminar og veiledningsbesøk.

De to medlemmene i PG fra lærerutdanningsinstitusjonene Ongwediva og Windhoek, skulle ha spesielt fokus på HVA en relevant lærerutdanning i entreprenørskap bør inneholde. De skulle derfor ut fra sin deltakelse i kursene og lærernes undervisning, etter hvert utvikle studieplan i entreprenørskap i lærerutdanningen i samarbeid med HH.

PG hadde følgende oppgaver:

- utvikle kunnskap og kompetanse i pedagogisk entreprenørskap gjennom kurs, seminar og veiledning fra HH
- gjennomføre pilot-prosjekt i entreprenørskapsundervisning ved sine skoler skoleårene 2006 og 2007
- samarbeide med prosjektkoordinator og HH
- bistå NIED med spredning av entreprenørskapskompetanse i de øvrige skoler i landet
- utvikle studieplan i entreprenørskap i lærerutdanningen med veiledning fra HH.

2.2 Pilot-skoler

De skolene som pilot-gruppedlemmene arbeidet ved, ble definert som Pilot-skoler for prosjektet. De startet undervisning i entreprenørskap i 8. klassene skoleåret 2006. Disse klassene ville få entreprenørskap som fag i en progresjon t.o.m. 10. skoleår (2008) og dermed bli det første kullet som skulle ta eksamen i det nye faget. Pilot-skolene og lærerne (pilot-gruppen) som har deltatt i prosjektet er:

Skole	Region	Lærer
Heroes Private School	Ondangwa	Ms. Helvi Iyambo
Erundu Secondary School	Oshakati	Ms. Albertine Alfeus
M & K Gertze Secondary School	Rehoboth	Ms. Juanita van Wyk
Hage Geingob Secondary School	Windhoek	Ms. Gisela Nahale
Kolin Foundation Secondary School	Arandis	Mr. Hage Gawaseb
Namib High School	Swakopmund	Mr. Chris Stander
G & W Secondary School	Okahandja	Ms. Imelda Benade og delvis Ms. Kushi Martin
Windhoek Teacher College	Windhoek	Ms. Felicity Don
Ongwediva Teacher College	Oshakati	Ms. Katiki Shatona

Pilot-gruppen og NIED-kordinator.

Medlemmene fra Ongwediva TC og Namib High School er ikke med på bildet.

2.3 Arbeidsform

På grunn av stor geografisk avstand mellom våre land, har arbeidsformen i prosjektet i hovedsak blitt gjennomført med kommunikasjon via nettet, spesielt mellom koordinator og prosjektteamet. Med stedlig koordinator ved NIED har denne formen fungert tilfredsstillende. Men de fysiske møtene mellom Høyskolens prosjektteam, koordinator og pilot-gruppen har utvilsomt vært de mest effektive og betydningsfulle for samarbeidet og veien mot resultat. Ikke minst ga veiledningsbesøkene i Namibia muligheter for direkte kommunikasjon og møter med administrasjonen ved NIED og skoleledelsen ved pilot-skolene. Disse møtene var svært nødvendige både for oss og dem i forhold til å skape felles forståelse for tema og oppgaver.

Tidlig i prosjektperioden (oktober 2006) finansierte Namibiaforeningen en studietur for pilot-gruppen til Norge. Målet for studiebesøket var å få informasjon og kunnskap om hvordan entreprenørskap kan gjennomføres i skolen ved å besøke flere skoler som praktiserer en entreprenøriell tilnærming i sin undervisning, og i etterkant gjøre felles refleksjoner om hva og hvordan dette kunne brukes i Namibiske forhold. Videre deltok gruppen i forelesninger ved lærerutdanningen og fagseminar som prosjektgruppen arrangerte.

Følgende skoler ble besøkt:

- Øvrebyen videreg. skole, Kongsvinger
- Storhamar videregående skole, Hamar
- Sønsterud videregående skole, Våler
- Børstad ungdomsskole, Hamar
- Våler ungdomsskole, Våler
- Høgskolen i Hedmark, lærerutdanningen på Elverum

Gruppen konkluderte i etterkant at dette besøket hadde stor betydning for både forståelse, motivasjon og gjennomføring av deres videre arbeid i Namibia.

HH's prosjektteam har gjennom hele prosjektperioden avlagt ett veiledningsbesøk per år i Namibia (ref. vedl. reiserapport fra hvert av besøkene). Alle pilot-skolene ble besøkt og alle fikk «demonstrert» entreprenørskap i undervisning gjennom work-shops med elvene i pilot-klassene. Medlemmene i

pilot-gruppen og koordinator deltok på alle skolene med ett unntak. Dette representerte en vesentlig del av deres kompetansebygging i entreprenørskap. I tillegg gjennomførte HH temakurs med pilot-gruppen under hvert besøk. Gruppen ble presentert for et selv-læringsverktøy som hadde som hensikt å gi ytterligere bidrag til kompetanseutviklingen. Verktøyet var et Log-skjema for utfylling etter hver undervisningsøkt i entreprenørskap som grunnlag for refleksjon over egen undervisning og kommunikasjon med øvrige gruppe-medlemmer. Dette fungerte ikke etter hensikt da flere av gruppens medlemmer ikke gjennomførte loggingen.

3. INNHOLD – GJENNOMFØRING

HH's intensjon var å bistå med kompetanseutvikling, gi råd og veilede de namibiske aktørene i prosjektet på grunnlag av deres behov og interesser. Kulturelle forskjeller fordret at vi gjorde oss kjent med forhold som er viktig å ha kunnskap om for å samarbeide hensiktsmessig og rasjonelt over tid. Namibiaforeningen bisto oss med gode råd og informasjon. En annen viktig faktor i samarbeidet var å komme fram til felles forståelse av hva entreprenørskap på skolens arena innebærer, hvilke faglige elementer burde vektlegges, hvorfor skulle nettopp disse velges og hvordan skulle de gjennomføres? Dette ble drøftingsoppgavene med NIED v/koordinator og Pilot-gruppen under vårt første veiledningsbesøk i Namibia i juli 2005 (se vedlagt reise-rapport 2005). Vi kom fram til enighet om at entreprenørskapets egenart er å se og finne mulighetene som finnes i det nære miljøet for så å omsette dem til verdiskapende aktivitet for både individet selv og samfunnet. På dette grunnlaget ble vi enige om en definisjon av begrepet *entreprenørskap* og innholdselementene i *entreprenørskapskompetanse* som skolen skal ha som oppgave å utvikle hos elevene. Definisjonene er i all hovedsak de samme som vi finner i den norske strategiplanen for entreprenørskap i skolen. I Teachers Guide s. 2 finner vi følgende definisjon av begrepet entreprenørskap:

«Entrepreneurship is a dynamic and social process where individuals, alone or in collaboration, identify opportunities for innovation and act upon these by transforming ideas into practical and targeted activities, whether in a social, cultural or financial context.»

Innholdselementene i entreprenørskapskompetanse illustreres i følgende figur som vi også finner s. 2 i Teachers Guide. Figuren viser at utvikling og stimulering av både personlige egenskaper, holdninger, kunnskaper og ferdigheter er nødvendig for å oppnå entreprenørskapskompetanse:

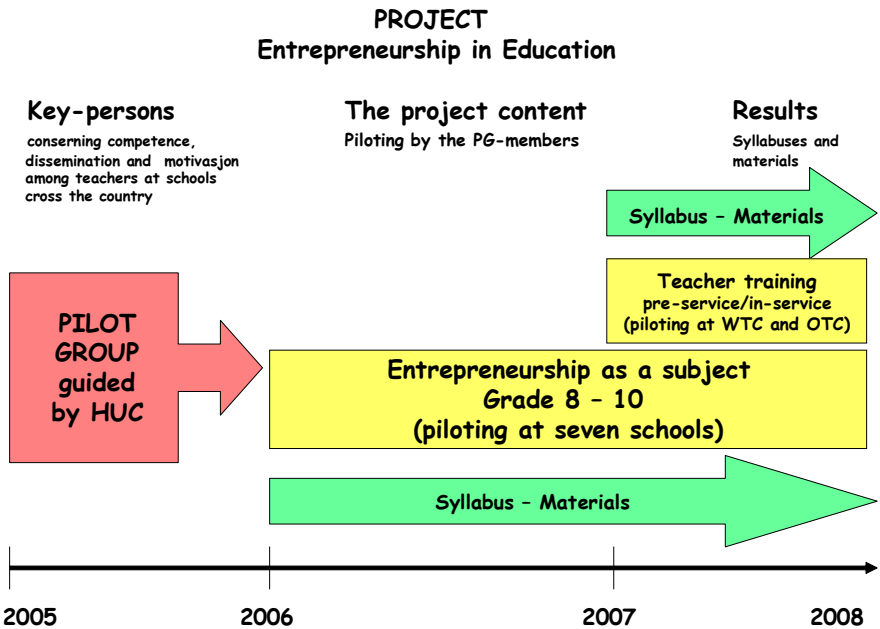
3.1 Overordnet mål for arbeidet

På dette felles forståelsesgrunnlaget ble de overordnede mål for arbeidet i prosjektet utformet i samarbeid mellom NIED v/koordinator og HH's prosjektteam:

- Utvikle grunnlagsforståelse, kunnskap og motivasjon for entreprenørskap som pedagogisk idé og arbeidsform blant medlemmene i Pilot-Gruppen (PG) og hos koordinator.
- Veilede og gi råd i utvikling av fagplaner og materiell på ungdomstrinnet og i lærerutdanningen (pre-service) og kursprogram for lærere i skolen (in-service).
- Utvikle forslag til vurderingsopplegg.

3.2 Innholdselementene

Målsettingen for namibiske skolemyndigheter var svært ambisiøse. De ville innføre entreprenørskap som nytt fag på ungdomstrinnet over hele landet fra og med skoleåret 2008. Forberedelsesperioden for å kunne gjøre dette ble i prinsippet ikke lenger enn snau tre år. I løpet av denne tida skulle motivasjon, kunnskapsutvikling, læreplaner og materiell være på plass. Figuren under viser innholdselementene og tidsløpet i prosjektet.

Prosjektets tidsløp og innholdselementer.

Metode – pilotering

For å kunne bistå med å innfri denne ambisiøse målsettingen mente vi (HH's prosjektteam) at riktig strategi ville være å bygge kompetanse hos valgte og motiverte nøkkelpersoner (pilot-gruppe) som kunne bli dedikert oppgaveansvar for spredning av kunnskap til skoler/lærere utover i landet. Metode i dette arbeidet måtte velges ut fra prinsippet «mest mulig effekt på kort tid». Det

betydde at pilot-gruppen måtte få bygge kunnskap og kompetanse med kursing og veiledning fra HH og gjennom refleksjon over praksis med egne erfaringer i klasserommet. Kommunikasjon med koordinator og også veiledning for han, ble et viktig ledd i denne prosessen.

Fagplan og håndbok

PG's erfaringer i piloteringen skulle danne grunnlaget for innholdselementene i en fagplan i entreprenørskap. Likeså skulle erfaringene gi konkrete innspill til en «Håndbok for lærere» (Teachers Guide) som ville bli en del av det materiellet som måtte utarbeides innen 2008. Boken skulle utformes som en ringperm hvor innholdet enkelt kunne settes inn og byttes ut etter relevans og behov, samt bygges opp for alle klassetrinnene i ungdomsskolen på grunnlag av lærernes undervisningserfaringer. Permen ble organisert i to deler, en generell del hvor fagets definisjon, mål, begrunnelser og generelle innholdselementer ble presentert. I den andre delen skulle praktiske eksempler, cases og entreprenørielle aktiviteter settes inn. I denne delen ville lærerne ha muligheter til å utfylle med egne innslag hentet fra egen undervisning og utprøving, fra andre kolleger, fra kurs de deltar i, idéer som hentes fra samarbeid med lokalt arbeids- og næringsliv, og lignende.

Vurderingsopplegg

Det var spesielt i forhold til vurdering/vurderingsformer at HH skulle gi råd inn mot ny fagplan. Hvordan skulle en entreprenøriell vurdering utformes, hva burde innholdet være og hvordan skulle den gjennomføres? Siden Norge ikke har entreprenørskap som fag i skolen, hadde vi i utgangspunktet ingen erfaring med evaluering og vurderingsformer for entreprenørskap. Dette ble en ny læringsprosess også for oss. Det som tegnet seg tydeligst og mest logisk var at tradisjonelle eksamensformer med i hovedsak passiv kognitiv form, måtte erstattes med mer aktiv og variert utfordring for eleven. Det viste seg ikke å være enkelt å få forståelse for og bryte en innarbeidet prøveform hvor eleven får eksamensoppgaver som fordrer memorering framfor refleksjon over egen læring. HH spilte inn forslag på vurderingsformer som bl.a. gikk ut på at elevene måtte utfordres på vurdering både av eget og medelevers arbeid. Likeså vurdering ut fra gitte case hvor eleven utfordres på å reflektere fram løsninger på grunnlag av beskrevne reelle situasjoner (se fagplan for 8. klasse).

3.3 Lærerutdanningen – fagplan for grunnutdanning (pre-service training)

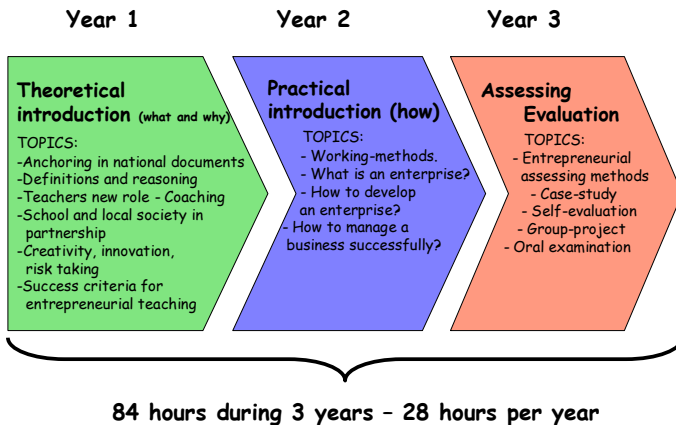
Lærerutdanningen i Namibia er 3-årig hvor bl.a. faget Commerce (næringslivsfag) inngår som tilbud for de studentene som ønsker å spesialisere seg for undervisning i faget på ungdomstrinnet. Commerce består av en kombinasjon av tre fagkomponenter, og i november 2006 besluttet Ministry of Basic Education at Commerce skulle inkludere entreprenørskap som en av de tre komponentene. Forslag til studieplan for denne komponenten ble i august 2006 utarbeidet av HH's prosjektteam i samarbeid med PG's medlemmer fra de to lærerutdanningene. Målsettingen i planen var å utvikle studentenes holdninger, kunnskap og ferdigheter i pedagogisk entreprenørskap. Kvalifisere dem til å kunne undervise elevsentrert med bruk av arbeidsformer som aktiviserer elevene og knytter teori nært til praksis.

HH's prosjektleder gjennomførte et planleggingsseminar i Windhoek i oktober 2006 sammen med PG-medlemmene fra WTC og OTC, en faglærer fra Windhoek Teacher College og Mr. R.Simanga som er ansvarlig for lærerutdanningen i NIED. Seminaret hadde til hensikt å drøfte planforslaget og skape felles forståelse for begreper, innhold og arbeidsformer.

NIED besluttet å pilotere planen ved Windhoek TC og Ongwediva TC i studieåret 2007. Det samme materialet som hittil var utarbeidet for ungdomstrinnet, skulle brukes i piloteringen ved lærerutdanningen, det gjaldt for eksempel Håndboka og entreprenørielle aktiviteter. Tilpasning av materialet til bruk i lærerutdanningen var den enkelte lærerutdannings oppgave.

Figuren under viser studieplanens tematiske oppbygging gjennom det 3-årige utdanningsløpet. Studentene gjennomfører i studieløpet 22–23 ukers praksis ute i skolen, 2 uker i første studieår, 8 uker i det andre og 12–13 uker i det tredje og siste året. Hvor mye av denne tidsrammen som skal dedikeres entreprenørskapspraksis, er foreløpig ikke avklart. Det vises for øvrig til vedlagte studieplan for nærmere beskrivelse av innholdet i planen.

Teacher Training in Entrepreneurship (pre-service) (one of three subjects in the major option Commerce)

1

Oppbygging av grunnutdanning i entreprenørskap i lærerutdanningen.

3.4 Lærerutdanning for lærere i skolen (in-service training)

Lærerne som hadde undervist i faget Business Management måtte utvikle kunnskap og forståelse for det nye faget i løpet av relativt kort tid, f.o.m. skoleåret 2008 skulle de undervise i Entreprenørskap. Det ble derfor utviklet et opplæringsprogram av HH's team med kvalitetssikring fra koordinator og UNIDO's⁴ representant i entreprenørskapsarbeid, Mr. Billy Butamanya. NIED organiserte gjennomføringen av programmet for 1–2 lærere fra alle regionene ved Kukuri Training Center februar 2007. 45 lærere ble kurset i to uker av HH's team i samarbeid med koordinator og Mr. Butamanya. Kursdeltakerne ble gitt i oppgave av NIED å være «Teacher Trainers» for kolleger i sine regioner i etterkant med support fra PG-medlemmene, koordinator og Mr. Butamanya. Det var til sammen ca. 580 lærere som skulle få denne kursingen innen skolestart januar 2008.

⁴ United Nation Industrial Development Organisation.

Programmets innhold og form var bygget opp etter «det eksemplariske prinsipp», d.v.s. at arbeidsform og innhold demonstrerte sammenheng mellom teori og praksis slik idéen i entreprenørskapsopplæring er. Hver økt med teoretisk in-put ble enten i forkant og/eller etterkant knyttet til praktiske aktiviteter som deltakerne fikk drøfte og reflektere over i grupper og i plenum. Representanter fra næringslivet var invitert til å informere/fortelle om sin virksomhet, hvordan de for eksempel utvikler forretningsplan, salg og markedsføring. Dette demonstrerte hvordan skolen/lærerne i entreprenørskapsopplæringen må samhandle og kommunisere med lokalt næringsliv. Leder for Namibiaforeningens prosjekt i Karas-regionen, Marianne von der Lippe, informerte om prosjektet *Traditional Life Skills* som er et godt eksempel på hvordan skole og lokalsamfunn kan samarbeide om kunnskaps- og ferdighetsutvikling hos barn og ungdom på en entreprenøriell måte. Et av det pedagogiske entreprenørskapets hovedkriterier er nettopp samarbeidet mellom skolen og lokalmiljøet, både kulturelt, sosialt og økonomisk (se vedlegg av reiserapport 2007 og TOT-programmet (Training of Teacher Trainers) for nærmere beskrivelse av kursinnholdet og prosjektet i Karas).

Lærere i aktivt samspill under oppgaveløsning på TOT-kurset.

I januar 2008 ble oppfølgingen av kursingen arrangert av Ministry of Education for 582 lærere. I tillegg til koordinator, UNIDO's entreprenørskapsekspert, pilot-gruppen og de 45 lærerne som ble kurset i 2007, var 20 fasilitatorer fra firmaet InWent kursholdere, alle fordelt rundt i landets 13 regioner. Det foreligger evalueringsrapporter fra begge kursgjennomføringene. Rapport fra HH-teamets kurs i 2007 er vedlagt denne rapporten. Vi har ikke fått tilsendt endelig rapport fra oppfølgingskurset i 2008.

4. RESULTAT

4.1 Ambisiøs målsetting er innfridd

Namibia innførte entreprenørskap som valgfritt fag i 8. klasse fra skoleåret 2008. Faget er definert innen den teknologiske fagplandelen i læreplanen med tematiske linker til andre fag. I tillegg ble også entreprenørskap innført i 5.klasse samme år som integrert del i fagene heimkunnskap, design og teknologi og landbruk. Utarbeidingen av entreprenørskapsinnføring for 5.klasse har ikke vært innenfor HH's prosjektavtale.

NIED besluttet tidlig i prosjektperioden å gå bort fra opprinnelig plan om innføring av entreprenørskap på alle klassetrinn i ungdomsskolen fra 2008. Både økonomisk og praktisk ville dette bli for omfattende og krevende. Målsettingen ble endret til å starte innføring av det nye faget kun for 8. klassetrinn i 2008 med en påfølgende prosessuell innføring for de neste klassetrinnene fram mot 2010. Det er imponerende at målsettingen er blitt innfridd. Med vår erfaring fra gjennomgripende reformer i norsk skole, er et tidsperspektiv på 2–3 år fra planlegging til reell implementering svært kort. Som eksterne veiledere hadde vi derfor våre tvil om mulighetene for å mestre en så ambisiøs målsetting, vår tvil ble motbevist – og vi **gratulerer Namibiske skolemyndigheter med et profesjonelt resultat så langt**. I front for arbeidet har NIED's direktør William January vært en avgjørende administrativ støttespiller. På faglig side har koordinator David Groenewaldt vært drivkraften mot resultatet. Han har brukt sitt brede nettverk på entreprenørielt vis,

opparbeidet faglig og personlig tillit i skolemiljøene både blant lærerne og skoleledelsen og koordinert pilot-gruppen (PG) på en profesjonell måte. PG har på sin side bidratt med kompetanse og erfaring fra piloteringen ved sine skoler. Koordinator har også tidvis hatt bistand fra UNIDO's entreprenørskapsekspert Billy Butamanya fra Uganda. På UNIDO's entreprenørskapskonferanse i Wien i desember 2007, framsto Namibia som et foregangsland på entreprenørskap i utdanning. De er i etterkant blitt kontaktet fra andre afrikanske land i forhold til samarbeid og rådgivning i entreprenørskapsarbeid i skolen.

4.2 Språklige barrierer

Namibia har siden frigjøringen i 1990 hatt engelsk som offisielt språk, det betyr at skolespråket er engelsk. Landets 12 etniske grupper har imidlertid sine særegne språk. Under apartheid var det offisielle språket afrikaans og mange foretrekker å bruke dette framfor engelsk ved siden av sitt eget morsmål p.g.a. at ikke alle behersker engelsk. Det betyr at mange barn og unge snakker afrikaans eller sitt morsmål hjemme og på fritid, mens de på skolen skal snakke og bli undervist på engelsk. Dette er forhold som kompliserer endringer og reformer innen skolesystemet og øker behovet for variert informasjonsspredning. Innføring av for eksempel entreprenørskap i skolen fordrer informasjon til foreldre og lokalmiljøer over hele landet, og den må gis på forskjellig språk for å nå alle. Dette er gjennomført ved at NIED v/ koordinator har skrevet avisartikler som er blitt presentert på forskjellige språk, og likeså gitt radiointervju både i nasjonal og regionale kanaler.

4.3 Produksjon av undervisningsmaterieill

I løpet av prosjektperioden er det blitt utviklet og produsert undervisningsmaterieill og lærebøker for 8. klasse. Noe av materialet er blitt produsert på grunnlag av undervisningserfaring i piloteringen og noe er innført av HH's team og tilpasset namibiske forhold. Lærebøkene som er tatt i bruk fra 2008, ble valgt på grunnlag av faglig og økonomisk anbudsrunde fra 2–3 forskjellige forlag. Det er produsert plakater som tematisk er knyttet til fagplan og lærebok. Disse er illustrert i farger og bidrar til å gjøre det faglige innhol-

det mer forståelig, ikke minst for de elevene som måtte ha språkproblemer. Håndbok i entreprenørskap (Teachers Guide) er fra det første utkastet som ble lagt fram av HH's prosjektteam i 2006, blitt videreutviklet på grunnlag av erfaringer og kompetanse som koordinator og pilot-gruppen har utviklet gjennom sine egne læreprosesser.

Det er også produsert en CD med alle aktivitetene som ble brukt, samt forelesningene som ble gitt under TOT-programmet ved Kukuri kurscenter i 2007.

Plakater i friske farger og med gode pedagogiske beskrivelser henger i alle klasserom hvor undervisning i entreprenørskap foregår.

4.4 Vurdering – eksamensform

Pilot-skolene har undervist sine klasser etter entreprenørskapsfagplan i snart 3 år. Deres 10. klassinger blir dermed det første kullet som skal gjennomføre eksamen i entreprenørskap i desember 2008. Alle impliserte parter er selvfølgelig svært spente på resultatene, disse vil si noe om effektene av HH-teamets veiledning og råd i forhold til valg av innhold i fagplan og ikke

minst eksamensform. I den nye fagplanen i entreprenørskap⁵ er hensikten med evalueringen beskrevet slik:

In learner centred education, assessing the progress and achievements of each learner continuously is an integral part of the teaching and learning process. The main purpose of assessment is to get as reliable a picture as possible of the progress of the learner in terms of achieving the Basic Competencies of the syllabus and Life Skills.

Elevene blir bl.a. utfordret på oppgaver (case) som krever selvstendig refleksjon framfor memorering av lest tekst. Mappevurdering innføres som en av evalueringsformene, det innebærer at elevens forskjellige oppgaveløsninger blir samlet i en mappe og vurdert på slutten av skoleåret etter bestemte kriterier. Den kontinuerlige evalueringen gjennom hele skoleåret skal telle like mye på elevens totale resultat som den avsluttende eksamen. Evaluering av både undervisning og læring har fått sin plass i vurderingssystemet. I fagplanen kan vi lese følgende s. 31:

Information from continuous assessment and examinations is to be used by the teacher to determine where it is necessary to adapt methods and materials to the progress and needs of individual learners. At the end of each main unit of teaching, and at the end of each term, the teacher together with the learners should evaluate the process in terms of tasks completed, participation, what the learners have learned, and what can be done to continually improve the working atmosphere and achievements of the class.

Vi ser at det elevsentrerte og elevaktive perspektivet gjennomsyrrer tenkning og utforming av evaluering og vurdering. Læreren utfordres til samspill med eleven for å tilrettelegge for forbedringer i hennes/hans forståelse og aktivitet i læreprosessen.

⁵ Syllabus Entrepreneurship Junior Secondary Phase, Grade 8–10, Ministry of Education, 2006.

4.5 Lærerutdanningen

Lærerutdanningene ved Windhoek College og Ongwediva College har gjennomført pilotering på grunnlag av HH's forslag til studieplan som ble godkjent for pilotering etter drøfting med NIED og PG-medlemmene fra de to lærerutdanningene i oktober 2006.

Det er forskjellig oppfatning av og motivasjon for det nye faget ved de to lærerutdanningsinstitusjonene. Studentene uttaler seg positivt på begge steder, de opplever faget mer praktisk og virkelighetsnært i forhold til Business Management. Lektorenes og ledelsens oppfatning og holdning varierer imidlertid noe. Pålagt innføring av entreprenørskap fra myndighetenes side blir av noen bemerket som svært vanskelig siden opplæring av ledelse og lærerutdannere ikke har blitt gjennomført slik tilfellet er for lærene på ungdomstrinnet. Holdninger endres oftest med kunnskapsutvikling, derfor vil det være avgjørende for implementering av entreprenørskap i lærerutdanningen at lærerutdannere og ledelse får skolering og tilbud om kompetansebygging. Etter våre work-shops ved lærerutdanningene, hvor ledelse og lektorer observerte, ble det gitt positive tilbakemeldinger om både innhold og arbeidsform. Dette understreker behov for å få mer kunnskap for å forstå og se relevans i innføring av det nye faget. Det er behov for å få forståelse og kunnskap om fagets målsetting, begrunnelse, innhold og arbeidsformer. Dersom entreprenørskap også skal tilbys ved de to andre lærerutdanningene i Namibia, må kompetanseutviklingen ved institusjonene komme i forkant.

5. VEIEN VIDERE...

Vi kan slå fast at Namibia har kommet godt i gang med implementering av entreprenørskap i skolen på grunn av motiverte og dyktige aktører. En god begynnelse fordrer imidlertid vel så mye av både system og individer for at arbeidet kan få solid bærekraft gjennom fortsettelsen. Det er derfor behov for omfattende og tett oppfølging fra myndigheter og dedikerte personer som kan gi det igangsatte arbeidet både kontinuitet og videreutvikling.

I det følgende fokuseres områder som vi vurderer det er viktig å arbeide videre på. Så langt det er mulig knyttes konkrete tiltaksforslag opp mot områdene.

5.1 Forankring – en nasjonal strategi

Namibiaforeningen som prosjekteier har forankret entreprenørskapsprosjektet inn mot sine tidligere utdanningsprosjekter og eksisterende nettverk som organisasjonen har bygget opp over tid.

Den viktigste forankringen er imidlertid den som ligger hos skolemyndighetene i Namibia uttrykt gjennom måten de konkret håndterer forberedelse og implementering på. Dette har i prosjektperioden fungert bra gjennom NIED spesielt v/leder i divisjon for Curriculum Research and Development, W. January og entreprenørskapskoordinator David Groenewaldt. De har synliggjort det nye faget utover hele landet og spredt kunnskap og informasjon.

Vi mener at ytterligere forankring gjennom for eksempel en nasjonal strategiplan i entreprenørskap ville bidra til et bredere grunnlag for videre implementeringsarbeid. Planen kan gjerne utarbeides og eies av flere departement, men Ministry of Education bør ha det førende ansvaret for koordinering av strategien med NIED som operatør for gjennomføring. Til det arbeidet vil Mr. Groenewaldt være riktig person på grunnlag av erfaring og kompetanse innen temafeltet. Han vil også kunne sørge for nødvendig kontinuitet i videreføring og utvikling av arbeidet som er i gang.

5.2 Informasjonsspredning

Behovet for informasjon om entreprenørskap som nytt fag i skolen er fortsatt stort. Det må spres kunnskap om hva det er, hvorfor landet innfører faget, hva det er som særpreger arbeidsformene i forhold til andre fag og suksessfaktorer for å lykkes. Ifølge koordinator David Groenewaldt har skeptiske stemmer ytret seg på måter og med innhold som vitner om at det er et sviktende kunnskapsgrunnlag om entreprenørskap blant folk flest. Dette kan få en negativ virkning på ungdommen slik at de ikke velger entreprenørskap som fag. Foreldre og foresatte som skal oppmunter/gi råd vil også ha behov for mer informasjon.

Den planlagte entreprenørskapskonferansen som NIED og flere samarbeidspartner skal arrangere i oktober 2008, er et viktig og positivt ledd i informasjonsspredning. Her vil myndighetene ha anledning til å forankre entreprenørskapsarbeidet i skolen ytterligere.

Mål, begrunnelser og innhold i innføringen av entreprenørskap i skolen er så vidt radikalt og ukjent at bred og gjennomgripende informasjon på nasjonalt plan må vektlegges kontinuerlig i implementeringsperioden fram mot 2010 da hele ungdomstrinnet (8.–10. klassetrinn) og mellomtrinnet (5.–7. klassetrinn) har entreprenørskap som fag. Det er behov for å bruke mange metoder og info-kanaler i «opplysningsarbeidet» videre framover. Alle typer media vil være aktuelle å bruke, for eksempel aviser, tidsskrift, flygeblad og ikke minst lokale/regionale radiokanaler som formidler på språk som de fleste kan forstå.

5.3 Skoleledelse

Det er noen overordnede faktorer som regnes for å være mer nødvendig å arbeide med enn andre når et utdanningssystem ønsker å satse målrettet på entreprenørskap. Den ene av disse faktorene er holdningsskapende arbeid og kompetanseutvikling blant skoleledere. Skoleledere må fra skolemyndighetenes side gis legitimitet og settes i stand til å følge opp, stimulere og motivere lærere til å være gode rollemodeller og formidlere av entreprenøriell kunnskap. De skal også være initiativtakere til samarbeid med næringslivet og andre instanser i lokalmiljøet. Det er ikke lærerne, men ledelsen som skal ta kontakt og gjøre avtaler med lokale virksomheter, det vil ikke gi verken status eller forståelse for samarbeidet mellom skolen og det lokale nærings- og kulturliv.

Kurs og seminar for skoleledere vil derfor være relevante tiltak for god forankring av entreprenørskap i skolen.

5.4 Kompetanseutvikling – veiledning for «in-service teachers»

En annen overordnet faktor i entreprenørskapsarbeidet er lærernes kompetanse. Lærere er viktige rollemodeller. En positiv holdning til entreprenørskap fra elevenes side krever at lærerne har god kunnskap i og om faget. De kan ikke undervise og formidle entreprenørskap på samme måte og med samme innhold som de gjorde i faget Business Management. Endring av undervisningen kan kun skje på bakgrunn av kunnskap og forståelse av forskjellene mellom de to fagene. Det vil være behov for kompetansebygging, veiledning og oppfølging både faglig og praktisk i hele implementeringsperioden fram mot 2010. De lærerne som har startet undervisning i entreprenørskap 2008 har kun et kort kurs som kompetansegrunnlag. De trenger oppfølging fra mer kompetente personer. Uten oppfølging kan veien være kort til å gå tilbake til å praktisere undervisning slik de gjennomførte den i faget Business Management fordi kunnskap og forståelse i det nye faget ikke er tilstrekkelig. På den måten står skolemyndighetene i fare for å misslykkes med intensjonen om innføring av entreprenørskap som fag for å utvikle kultur for nyskaping, innovasjon og grunnlag for verdiskaping i nasjonen.

Oppgaven med oppfølging og kontinuerlig kompetansebygging ved kurs og work-shops for «in-service teachers» bør dedikeres medlemmene i Pilot-gruppen med koordinering fra NIED's entreprenørskapsekspert. De bør få en tidsressurs innen sitt årsverk til dette arbeidet over for eksempel 1–2 år.

5.5 Lærerutdanningen – «pre-service»

Vår erfaring er at entreprenørskap er for løst forankret ved de to lærerutdanningene som har pilotert studieplan i entreprenørskap i 2007. De to medlemmene fra lærerutdanningene i Pilot-gruppen opplever noe forskjellig støtte fra ledelse og kolleger ved sine institusjoner. Det synes som om det nye faget har fått en noe reservert mottagelse på ledernivå, det blir ikke ansett som et «fullverdig» akademisk fagområde fordi teori og praksis skal likestilles i læringsprosessene. I tillegg er ikke tverrfaglig samarbeid vanlig praksis i lærerutdanningen generelt, fagene formidles hver for seg. Dette vil lektorene utfordres på å endre i gjennomføringen av entreprenørskapsundervisning. Nytte og hensikt med denne formen for samarbeid kan kun forstås gjennom å få mulighet til å utvikle kunnskap og forståelse for fagets begrunnelse, innhold og arbeidsformer gjennom kurs, seminar og work-shops. Lektorene formidler at de føler sin manglende kompetanse på fagområdet virker både demotiverende og skremmende, noe som gir negativ effekt på studentenes motivasjon, forståelse og holdning til faget. Det blir også uttrykt missnøye med at lærerutdanningene ikke har fått samme mulighet for kompetansebygging gjennom kursing, seminar og work-shops slik lærerne på ungdomstrinnet har fått.

Grunnutdanningen for lærere er en avgjørende faktor for relevant kvalifisering av Namibias framtidige lærerkorps. De skal ut i skolen og praktisere entreprenøriell undervisning og må derfor selv få slik opplæring i sin lærerutdanning. Dersom det skal bli en realitet må først og fremst kompetanseutvikling for ledelse og lektorer gjennomføres, gjerne i fellesskap.

Vi anbefaler på det sterkeste at Namibias skolemyndigheter investerer i og tilbyr et kompetanseprogram tilpasset lærerutdanningens ledelse og lektorer så snart som mulig. Dersom entreprenørskap skal innføres ved alle fire lærerutdanningene i landet, vil dette være en avgjørende suksessfaktor.

Besøk ved pilot-skolene og kommunikasjon med lærerne der vil for eksempel representere en adekvat kunnskapskilde foruten kurs, seminar og workshops.

Det vil være behov for utvikling av materiell tilpasset lærerutdanningen. Det materielle som har vært tilgjengelig så langt, er kun det som er utarbeidet for ungdomstrinnet og det lektorene selv måtte ha laget i samarbeid med studentene. Studentene etterlyser fagbøker i entreprenørskap.

5.6 Systematisert samarbeid mellom skole og lokalmiljø

Entreprenørskap i opplæring og utdanning forutsetter et nært samarbeid mellom skolen og lokalsamfunnet. Godt samspill mellom skolen og nærings- og arbeidsliv, kulturliv og andre områder i lokalsamfunnet, kan bidra til å gjøre opplæringen i faget mer konkret og virkelighetsnært. Noe som igjen kan føre til økt motivasjon for læring og motvirke for eksempel «drop-out» problematikken i skolen. Å få innsyn i arbeidslivet kan også bidra til forståelse av endringer som skjer og behovet for å delta aktivt og konstruktivt i samfunnets verdiskaping

Samarbeidet må organiseres og gjennomføres på en systematisk måte gjennom formaliserte avtaler (partnerskapsavtaler) og opplegg som er tilpasset elevens alderstrinn. Videre må samarbeidet gjennomføres slik at begge parter erfarer gjensidig nytte. Det vil gi muligheter for å øke utdanningens kvalitet og relevans for elevene ved at de får innsyn i ulike arbeidsprosesser, praktisk arbeidserfaring og kunnskap om arbeidslivet. Det gir bedre grunnlag for bevisste valg av videre utdanning og yrke. Arbeidslivet/bedriftene får på sin side grunnlag for rekruttering og egen kompetanseutvikling ved at lærere kan bidra med sin kompetanse på relevante områder for bedriftens ansatte.

Partnerskapsavtaler mellom skoler og forskjellige bedrifter/arbeidsplasser eller lokale organisasjoner er en entreprenøriell arbeidsform. Avtaler av forskjellig karakter og med forskjellige lokale instanser, bør utprøves systematisk med veiledning fra NIED over en periode. Lærerutdanningen kan la

studentene høste erfaring med denne arbeidsformen ved å definere noe av praksisperioden inn i bedrift i stedet for i skole. Det handler om å tenke nytt i forhold til å gi både elever og studenter relevante innspill i deres læreprosesser på vei mot læreplanens kompetansemål.

6. SLUTTKOMMENTAR

Entreprenørskapsprosjektet har potensial i seg til å videreutvikles som fag i videregående skole og som for eksempel årsstudium ved høyskole og universitet. Program i innovasjon og entreprenørskap kan tilbys for de som vil bli entreprenører eller på annen måte vil bidra til fornying og utvikling i en økonomisk, sosial eller kulturell sammenheng.

En annen utfordring i videreføring av prosjektet kan være etablering av innovasjonssenter/kunnskapspark i et samarbeid mellom høyskole/universitet og næringsliv i bred forstand. Dette kunne kanskje bli en innovasjonsoppgave for David Groenewaldt som en definert del av hans årsverk ved NIED hvor videreføring og oppfølging av implementeringen av entreprenørskap i skolen burde utgjøre hoveddelen av årsverket.

Vi mener også at spredning av erfaringene fra entreprenørskapsprosjektet inn i andre prosjekter i Namibia kan være både nyttig og virkningsfullt. Vi tror bl.a. at entreprenørskap kan ha potensial inn mot Namibiaforeningens arbeid i Tsumkwe og Opuwo.

Prosjektet blir evaluert av et norsk forskningsmiljø (Østlandsforskning), og vi ser med interesse fram til hva en ekstern instans kan fortelle om effektene etter arbeidet som er gjennomført av entusiastiske og dyktige aktører i pilot-skolene, ved lærerutdanningene og ved NIED. Det kan også tilføyes at HH's prosjektleder gjennomfører et PhD-program som er knyttet til forskning av

deler i entreprenørskapsprosjektet. Arbeidet er planlagt ferdig i 2010.

HH's prosjektteam takker for et lærerikt samarbeid og ønsker Namibias skolemyndigheter og aktører all mulig lykke til videre med implementeringen av entreprenørskap i skolen og på andre arenaer!

Frokostmøte i NAMAS-husets hage i Windhoek
Prosjektteamet og leder i Namibiaforeningen, Svein Ørsnes.

Høgskolen i Hedmark

Hedmark University College

Travel report

Developing Entrepreneurship in Education in Namibia

November 2004

Participants from HUC:

- *Bjørn Berg, Dean at The Faculty of Education (FE)*
- *Inger Karin Røe Ødegård, Assistant Professor of education (FE)*
- *Harald Smedstad, Head of International Affairs at HUC*
- *Mr Petter Lexander, project manager at The Faculty of Business Administration, Social Sciences and Computer Science at HUC, and Head of Entrepreneurship and Innovation at The Hedmark Innovation Center*

Proposal on how to strengthen entrepreneurship in education in Namibia, based on presentations by and discussions with various organisations in Namibia November 2004.

Through an invitation from NAMAS, the Faculty of Education at Hedmark University College (HUC), took part in a visit to Namibia at the end of November 2004. The purpose of the visit was:

- *to get information about the Namibian authorities' plans concerning entrepreneurial education in schools*
- *to learn about a concrete program concerning entrepreneurial education authored by a consultancy bureau at the behest of the Namibian authorities*
- *to give advice on the implementation of entrepreneurial matters in the school system*
- *to give advice on curriculum development matters*

From HUC participated:

- *Bjørn Berg, Dean at The Faculty of Education (FE)*
- *Inger Karin Roe Ødegård, Assistant Professor of education (FE)*
- *Harald Smedstad, Head of International Affairs at HUC*
- *Petter Lexander, project manager at The Faculty of Business Administration, Social Sciences and Computer Science at HUC, and Head of Entrepreneurship and Innovation at The Hedmark Innovation Center*

Experience in the field of entrepreneurship.

Hedmark University College has developed competence in pedagogical entrepreneurship through participating in various entrepreneurial programs and through a close relationship with various organisations working on entrepreneurship in the school system in Norway.

As a pilot project HUC has recently launched a new education program in entrepreneurship education for teachers and school managers in Hedmark. Entrepreneurship will also be a part of the regular teacher training program at HUC in the future.

HUC is also a partner in a new EU program to be carried out in the next three years, concerning entrepreneurship in education – *teach@ESPIRIT* starting up in December 2004.

In 1999 the County of Hedmark was selected to be one of three counties to participate in a national pilot project aimed at gaining experience in entrepreneurship in education. Through this work Scandinavian interregional cooperation on entrepreneurship in education evolved.

This project mainly focused on primary and secondary schools in Hedmark County and the neighbouring county in Sweden.

Other entrepreneurship programs organised by the Faculty of Business Administration, Social Sciences and Computer Science in cooperation with Hedmark Innovation Centre are:

- Young Enterprise Hedmark (learners' enterprises in upper secondary school)
- Partnership between schools and the business world
- Student programs in innovation and entrepreneurship
- Programs supporting the realization of students' own business ideas

All these programs have got very high ratings at the national level.

The work on implementing entrepreneurship into the school system in Norway is highly regarded by the government. The Minister of Education and Science, the Minister of Trade and Industry and the Minister of Regional Development introduced the strategy document *See the possibilities and do something about them – a strategy for entrepreneurship in education* in April 2004.

Given this background, our competence and experience should be relevant for and of interest to other nations starting up implementing entrepreneurship in their school system.

Background for our proposal.

During the visit in Namibia the group from HUC has engaged in discussions about the implementation of entrepreneurship in the Namibian Education System with various organisations and colleagues working in various schools. We have also been presented with a draft proposal by DECOSA: "Strengthening of Entrepreneurial Skills in School Curriculum."

Given this background and in response to a request by NAMAS we will present some of our views on the matter. As a starting point we will focus on what we can offer in relation to some of the proposals in the Plan of further action 3.3.6 in the DECOSA draft.

Areas for further work

1. Curriculum development (tab.7, No 2, page 85)

HUC has in recent years developed considerable competence in this field. There are several people working in HUC who have been involved in national curriculum development, mainly within elementary (primary/secondary) education. There has also been close cooperation between the various faculties at HUC and various governmental departments in this area.

HUC has the necessary competence and is willing to act as a consultant in curriculum development.

2. Training of teachers (tab.7, No 7, page 86) and Assistance of teachers (tab.7, No 8, page 86).

The education of teachers at the university and the tutoring of teacher trainees in schools are two sides of the same coin. Seeing these two aspects of teacher training as one is an important prerequisite for success in this kind of education. It is of special importance to underline that implementing a new subject will take time, and that the teachers will need support over several years after they have finished their initial training.

In teacher training at HUC the students are introduced to the theory of entrepreneurship with a focus on entrepreneurial attitudes. At the same time they have teaching practice in primary and secondary schools. Here tutors are responsible for supervision in order for the students to develop skills in teaching in general and with a particular focus on entrepreneurship.

Cooperation with organisations from local business life and trade and industry organisations is one of the ways in which we try to make our education a part of real life. Teachers and student teachers on internship periods in various enterprises are valid examples of this strategy.

HUC is interested in acting as a consultant in developing a plan for entrepreneurship in teacher training.

HUC is also willing to act as a consultant and advisor both within pre-service and in-service teacher training for the implementation of entrepreneurship in education.

3. Promoting Awareness of Entrepreneurship Education (tab.7, No 10, page 86)

One of the important issues according to our new strategy on entrepreneurship in education is to have a progression through the pupil's education from primary school and through the whole school system. Throughout the system it is important to develop entrepreneurial attitudes in all teaching. The aim is to develop entrepreneurial culture in schools, thus trying to achieve entrepreneurial attitudes which are important for the individual's life quality.

HUC is willing to put together and present a "toolbox" for entrepreneurial matters through the whole school system, with progression from primary school up to tertiary level. Focus will be on pedagogical and didactical approaches.

If these areas should be of interest for NAMAS and its Namibian partners, HUC will elaborate on these points and develop a project plan and a budget for further work.

Comments on the DECOSA draft

On reviewing the DECOSA draft we would like to point out that the definition and concept of entrepreneurship usually used by the HUC is broader than that of DECOSA. In Hedmark and in Norway the focus is not only to produce a number of successful entrepreneurs, but also develop an entrepreneurial culture with focus on the entrepreneurs as well as the entrepreneurial and innovative employee. Our experience is that focusing on developing entrepreneurial attitudes throughout the education system motivates more young males and females to start their own enterprises. The attitudes resulting in this sort of career planning are important qualities in an individual's life that every learner should have the opportunity to develop.

The general thinking in the DECOSA draft matches our approach to the concept of entrepreneurship to a certain extent. However, we have adopted a definition more in accordance with the definition of education in entrepreneurship used in the EU-report on "Best procedure:

Education and teaching in Entrepreneurship". The report points out that a definition of entrepreneurship should consist of two parts:

- A. A broader concept for education in entrepreneurial attitudes and skills that includes the development of certain personal qualities, and that does not focus directly on establishing new enterprises
- B. A more specific concept for teaching in establishing enterprises.¹

Even if the general approach seems very similar, the practical approach is quite different. The DECOSA approach is very closely connected to starting SME, and as such a very practical one. However, the students will not gain their own experiences, but study what is done in other enterprises.

In our setting we are more concerned with an innovative approach, stimulating creativity in the students and giving them opportunities to gain their own experiences by starting small enterprises. The draft proposes "entrepreneurship" as a new subject. We try to develop entrepreneurship by introducing it in most of the subjects throughout all levels in school.

In the Namibian setting it might be a good idea to have a new subject, not least to introduce the methods which are proposed. However, we would still recommend a close connection between entrepreneurship and, if not all subjects, at least some of the more practical ones such as Design and Technology, Home Economics and Fashion and Fabrics.

The curriculum proposed by DECOSA fully meets the second part of the entrepreneurship definition. But we think it is equally important to take care of the first part of the definition. Therefore we propose that the following four areas be added to the curriculum proposed by DECOSA:

I. Develop the learners' comprehension of entrepreneurship (a broad concept for learning)

For the learners to develop an understanding of entrepreneurship, they have to become self-activating in their learning processes. This implies active teaching and learning in a context where the subjects and syllabuses are connected to practical projects. In this way the teaching may become more useful and relevant for the learner. It will give more motivation and confidence for learners to develop their own enterprises after graduating from school.

II Strengthening the connections with other subjects in school

In school the learners have to be allowed and stimulated to work with projects involving more subjects at the same time. A common approach within the school setting is for learners to establish enterprises as training arenas.

The teacher's role becomes that of supervisor/facilitator in this way of teaching.

III Cooperation between schools and the local community.

Within pedagogical entrepreneurship it is important that the school cooperates with the local community. In this way it will be possible to take advantage of the local society in teaching. The learners may gain experiences in learning that are more understandable and useful. They will be able to obtain relevant competence and attitudes for solving problems in their work and life.

¹ European Commission, Enterprise Directorate General: *Best procedure: Education and teaching in Entrepreneurship*, <http://europa.eu.int/com/enterprise/entrepreneurship/index.htm>

In this connection cooperation with parents is essential. The school will become more relevant for them, too.

IV Develop the students' participation in their own schooling program.

Pedagogical entrepreneurship is based on the learners' own knowledge, skills, qualities and abilities. Learners will participate together with the teachers in the planning of how and what to learn. They become the real owner of their learning program. In this way they learn to take real responsibility for their own learning processes at an early stage. As a result learners' self-confidence and self-knowledge will increase and thus lower the threshold for establishing their own enterprises in the future.

Prosjektplan
for videre samarbeid mellom
Høgskolen i Hedmark, avd. LUNA og Namibia/NIED
2006–2008

Prosjekt-tema:

Pedagogisk Entreprenørskap

som fag i 8.–10.klasse og i lærerutdanningen

Høgskolen i Hedmark (HH) avd. LUNA ble i 2005 invitert av Namibiaforeningen til å bistå med rådgivning og veiledning i NIEDs (National Institut for Education and Development) arbeid med innføring av entreprenørskap som fag i 8.–10. klasse, og i lærerutdanningen. Faget Business Management skal skiftes ut med Entreprenørskap fra 2008.

Prosjektleder i HH, avd.LUNA er **høgskolelektor Inger Karin Røe Ødegård**, og prosjektmedarbeidere er **høgskolelærer Petter Lexander**, HH avd.ØSIR og **Lærer Yvonne Bunes**, Øvrebyen videreg. skole i Kongsvinger. Sistnevnte er Hedmark Fylkeskommunes representant i prosjektet. En referansegruppe bestående av representanter fra HH, Fylkeskommunen og Namibiaforeningen er etablert for å gi råd til prosjektleder og kvalitetssikre arbeidet og planproduktene.

I 2005 ble det gjennomført et forberedende arbeid, bl.a. med fokus på bevisstgjøring og kompetanseutvikling, samt planlegging for innføring av entreprenørskap i lærerutdanningen og utarbeiding av en håndbok (Teachers Guide).

På grunnlag av usikkerhet med finansiering utover 2005, utviklet HH en handlingsplan som representerte tiltak kun i 2005, men som innebar muligheter for event. videre arbeid i 2006–2008. Oppdraget ble besluttet videreført i oktober 2005. Følgende plan innebærer derfor en fordypning av veiledningsinnholdet i hovedsak på samme områder som planen for 2005.

NIED etablerte med grunnlag i prosjektplanen en Pilot-Gruppe (PG) bestående av lærere fra 7 projektskoler i seks regioner og 2 lærerutdanningsinstitusjoner, gruppen ledes av NIED's koordinator David Groenwaldt.

Pilot-Gruppens (PG) hensikt og oppgaver

I prinsippet er gjennomføring av pilot-prosjekt en «Learning by doing»-metode, eller sagt på en annen måte: Pilot-prosjekt som metode er en entreprenøriell tilnærming til å utvikle kunnskap og ferdigheter innen et bestemt område. Pilot-gruppen som utøvere skal drøfte og evaluere erfaringer opp mot teori på fagområdet underveis. Eventuelle justeringer av praksis vil derfor bli foretatt på erfart og reflektert grunnlag.

Hensikten med å gjennomføre pilot-prosjekt ved de valgte skolene er altså å bygge entreprenørskapskompetansen gjennom en prosess hvor praksis og teori kan gjøres, erfares og læres parallelt både hos lærerne og elevene. HH har som oppgave å gi in-put og veilede lærerne i dette arbeidet.

De to medlemmene i PG fra lærerutdanningsinstitusjonene Ongwediva og Windhoek skal ved noe deltakelse på skolene og ikke minst, i drøfting med lærerne i PG ha spesielt fokus på HVA en relevant lærerutdanning i entreprenørskap bør inneholde. De skal aktivt delta i utvikling av studieplan i entreprenørskap i lærerutdanningen under veiledning fra HH.

PG har følgende oppgaver:

- Få utvikle kunnskap og kompetanse i pedagogisk entreprenørskap gjennom kurs og veiledning fra HH.
- Gjennomføre pilot-prosjekt i entreprenørskapsundervisning ved sine skoler f.o.m. 2006 til 2008.
- Med grunnlag i sine erfaringer og kunnskap skal de aktivt samarbeide med prosjektkoordinator og HH.
- Bistå NIED med spredning av entreprenørskapskompetanse i de øvrige skoler i landet.
- Deltakerne fra lærerutdanningsinstitusjonene skal med veiledning fra HH bidra til utvikling av studieplan i entreprenørskap i lærerutdanningen.

Overordnet mål for arbeidet 2006–2008

- Videreutvikle grunnlagsforståelse, kunnskap og motivasjon for entreprenørskap som pedagogisk idè og arbeidsform blant medlemmene i Pilot-Gruppen (PG).
- Veilede prosjektkoordinator og PG i deres planutvikling og spredningsarbeid.
- Veilede og gi råd i utviklingen av Studieplan for lærerutdanningen.
- Utvikle et evalueringsforslag.
- Veilede og gi råd med utgangspunkt i de namibiske aktørenes behov.

Tiltak i 2006

Tiltak 1

Veiledningsbesøk i Namibia.

Når: Februar uke 8 og 9.

Ansvar for program: NIEDs Prosjektkoordinator og PG.

Mål for besøket:

- a) Videreutvikle entreprenørskapskompetansen i PG og hos skolelederne.
- b) Gjennomføre work-shops ved prosjektskoler.

Innhold:

- a) Holde halv-dags kurs for skolelederne ved prosjektskolene.
- b) Gjennomføre work-shops med elevene i 8.klasse ved pilot-prosjektskoler som koordinator og PG velger ut.
Som ledd i videre kompetanseutvikling bør hele PG delta ved alle work-shops som gjennomføres.
- c) På grunnlag av utarbeidet materiale til Teachers Guide før besøket, drøfter vi videre arbeid med innhold og framdrift sammen med PG.
- d) Drøfte «logg-skjema» for PG`s arbeid i pilot-perioden. (Hva, hvorfor, hvordan).

Tiltak 2

Videre arbeid med Teachers Guide (TG) for entreprenørskapsarbeid i skolen.

Når: 1. utkast juni 2006.

Ansvar: HH i samarbeid med Pilot-gruppen og koordinator.

Mål:

Legge til rette for enkel og systematisk tilnærming for undervisning og arbeid med entreprenørskap generelt og i 8.klasse spesielt.

Innhold:

- a) Innholdet skal gradvis utvikles for de klassetrinn som skal ta guiden i bruk. TG vil derfor være under utvikling gjennom hele prosjektperioden. Formen skal være ringperm med muligheter for komplettering etter behov.
- b) TG organiseres i en generell og en spesiell del. I den generelle delen defineres begreper og begrunnelser for entreprenørskap i undervisningen. Den spesielle delen gir «veivisning» i konkrete arbeidsoppgaver og metoder på de enkelte klassetrinn. For at disse skal bli så relevante som mulig, vil Pilot-gruppens erfaringer med undervisning i entreprenørskap gi innspill til nødvendige justeringer underveis.

Følgende innholdsmomenter i TG vil være:

Generell del:

- Definisjon av begreper (hva er entreprenørskap).
- Begrunnelse for arbeid med entreprenørskap i skolen.
- Lærerens rolle og oppgaver i arbeidet med entreprenørskap.
- Skolelederens rolle og oppgaver i arbeidet med entreprenørskap.

Del for 7. klasse:

- Eksempler på konkrete oppgaver, metoder/arbeidsformer i 8.klasse.
- Eksempler på konkrete områder og oppgaver for samarbeid mellom skolen og omgivelsene/foreldre/lokalmiljøet.

Tiltak 3

Utarbeide studieplan for lærerutdanningen (In-service).

Når: 1. desember 2006.

Ansvar for mål og innhold i planen: PG's to medlemmer fra lærerutdanningsinstitusjonene med veiledning fra HH.

Mål:

- a) Utvikle en konkret plan for entreprenørskap i lærerutdanningen.
- b) Planen skal vektlegge betydningen av samarbeid mellom skolen og lokalmiljøet/næringsliv/kulturliv.

Innhold:

På grunnlag av HH's planmal (levert koordinator i september 2005), utarbeider Pilot-gruppens medlemmer fra Ongwediva College og Windhoek College konkrete mål og innholdsmomenter i planen.

HH veileder gruppen i prosessen og gir innholdsinnspill basert på HVA gruppen og HH mener er relevant kunnskap for lærerne.

HH foreslår for eksempel følgende momenter i planen:

- Teori om hva pedagogisk entreprenørskap er, og hvorfor dette er viktig i en nasjons utvikling.
- Lærerrollen og lederrollen i en entreprenøriell skole.
- Entreprenørielle arbeidsformer.
- Samarbeid med miljøer/virksomheter utenfor skolen – hva, hvorfor og hvordan.
- Praksis i 8.–10. klasser i løpet av studieprogram-perioden.
- Muligheter for å delta i Studentbedrift.

Tiltak 4

Utarbeide program for lærerutdanning «in-service» og gjennomføre dette for en gruppe lærere sammensatt fra alle regioner.

Når: 27. januar–16. februar 2007

Ansvar for program: HUC i samarbeid med NIED og UNIDO

Mål:

- a) Holde kurs/work-shops for 35 lærere fra 14 regioner i entreprenørskap.
- b) Disse skal bruke kunnskapen til å kurse kolleger i sine respektive regioner i løpet av 2007. Alle lærerne starter med undervisning i det nye faget i 8.klasse fra skoleåret 2008.

Innhold:

- a) Gjennomføre 10-dagers kurs i Okahandja. Kurset skal ha både en teoretisk og praktisk tilnærming innen temaområdet Pedagogisk Entreprenørskap. Definisjoner, begrunnelser og entreprenørielle arbeidsformer og vurderingsformer fokuseres.

Tiltak i 2007

Tiltak 1

Utarbeide forslag til opplegg for eksamensevaluering/vurdering i entreprenørskap.

Når: 1. juni.

Ansvar:

HH utarbeider forslaget. Pilot-gruppen gir innspill i forhold til erfaringer som er gjort ved pilot-skolene i undervisningen i entreprenørskap 2006.

Mål:

Utvikle et enkelt og konkret vurderingsopplegg som krever elevaktivitet i gjennomføringen.

Innhold:

Innholdet skal være relatert mål og innhold i læreplanen som NIEDs læreplangruppe har utarbeidet. Elevene skal utfordres på varierte arbeidsformer i gjennomføringen, for eksempel:

- prosjektarbeid
- mappevurdering
- konkrete løsningsoppgaver under eksamen.

Tiltak 2

Videre arbeid med Teachers Guide (TG) for entreprenørskapsarbeid på 9. klassetrinn.

Når: 2. utkast 15. juni 2007.

Ansvar: HH i samarbeid med Pilot-gruppen og koordinator.

Mål:

Legge til rette for enkel og systematisk tilnærming for undervisning og arbeid med entreprenørskap i 9. klasse.

Innhold:

- a) Innholdet skal gradvis utvikles for de klassetrinn som skal ta guiden i bruk. TG er derfor under utvikling gjennom hele prosjektperioden. Formen er ringperm med muligheter for completering etter behov.
- b) TG gir «veivisning» i konkrete arbeidsoppgaver og metoder for 9. klassetrinn. Pilot-gruppens erfaringer med undervisning i entreprenørskap fra 2006 gir innspill til innholdselementene. Følgende innholdsmomenter i TG vil være:
 - Eksempler på konkrete oppgaver, metoder/arbeidsformer på 9.klassetrinn.
 - Eksempler på konkrete områder og oppgaver for samarbeid mellom skolen og omgivelsene/foreldre/lokalmiljøet.

Tiltak 3

Oppfølging og veiledning i implementering av Studieplanen i lærerutdanningen.

Når: Studieåret 2007.

Ansvar: NIED i samarbeid med HH og PG, spesielt medlemmene fra Ongwediva College og Windhoek College.

Mål og innhold: Se tiltak 3/2006.

Tiltak 4

Veiledningsbesøk i Namibia.

Når: Februar 2007.

Ansvar for program: NIEDs Prosjektkoordinator og PG.

Mål for besøket:

- a) Holde kurs/seminar for lærere ved Ongwediva College og Windhoek College.
- b) Oppfølging og videreutvikle av entreprenørskapskompetansen i PG.
- c) Gjennomføre work-shops ved prosjektskoler.

Innhold:

- a) Gjennomføre 2-dagers seminar ved en eller begge lærerutdanningsinstitusjonene. Seminarene skal ha både en teoretisk og praktisk tilnærming innen temaområdet Pedagogisk Entreprenørskap. Definisjoner, begrunnelser og entreprenørielle arbeidsformer fokuseres.
- b) Gjennomføre work-shops med elevene i 8. og 9. klasse ved pilot-prosjektskoler som koordinator og PG velger ut. Som ledd i videre kompetanseutvikling bør hele PG delta ved alle work-shops som gjennomføres.
- c) Drøfting av videre arbeid med program for Teacher Training, Teachers Guide og felles vurdering av konkrete behov for veiledning fra HH inn mot PG og eventuelt direkte mot lærerutdanningene.

Tiltak 5

Dersom økonomien tillater, følges «in-service»-programmet opp ved support og veiledning til lærergruppa som ble kurset i Okahandja 2006. Dette gjøres ved besøk i regionene når de gjennomfører sine kurs.

Tiltak i 2008

Tiltak 1

Avsluttende arbeid med Teachers Guide (TG).

Når: Siste utkast 15. juni 2008 – ferdigstilles desember 2008.

Ansvar: HH i samarbeid med Pilot-gruppen og koordinator.

Mål:

- a) Legge til rette for enkel og systematisk tilnærming for undervisning og arbeid med entreprenørskap i 10. klasse.
- b) Inkludere evalueringsplan/eksamensopplegget for 10. klasse.

Innhold:

- a) Innholdet skal gradvis utvikles for de klassetrinn som skal ta guiden i bruk. TG er derfor under utvikling gjennom hele prosjektperioden. Formen er ringperm med muligheter for completering etter behov.
- b) TG gir «veivisning» i konkrete arbeidsoppgaver og metoder for 10. klassetrinn. Pilot-gruppens erfaringer med undervisning i entreprenørskap fra 2006 og 2007 gir innspill til innholdselementene.

Følgende innholdsmomenter i TG vil være:

- Eksempler på konkrete oppgaver, metoder/arbeidsformer på 10. klassetrinn.
- Eksempler på konkrete områder og oppgaver for samarbeid mellom skolen og omgivelsene/foreldre/lokalmiljøet.
- Eksamensopplegget for 10. klasse.

Tiltak 2

Veiledningsbesøk i Namibia.

Når: Februar 2008.

Ansvar for program: NIEDs Prosjektkoordinator og PG.

Mål for besøket:

- a) Holde oppfølgingskurs/seminar for lærere ved Ongwediva College og Windhoek College.
- b) Gjennomføre work-shops ved prosjektskoler.
- c) Gjennomføre «prøveeksamen» for 10. klasse.

Innhold:

- a) Gjennomføre 1-dag oppfølgingsseminar ved en eller begge lærerutdanningsinstitusjonene. Også denne gangen skal seminarene ha både en teoretisk og praktisk tilnærming innen temaområdet Pedagogisk Entreprenørskap. Denne gang vektlegges spesielt lærerrollen og ledelse.
- b) Gjennomføre work-shops med elevene i 8. og 9. klasse ved pilot-prosjektskoler som koordinator og PG velger ut. Som ledd i videre kompetanseutvikling bør hele PG delta ved alle work-shops som gjennomføres.
- c) Gjennomføre «prøveeksamen» i 10. klasse med bruk av utarbeidet evalueringsopplegg.
- d) Drøfting av arbeidet med siste del av Teachers Guide som skal slutføres i desember.
- e) Oppsummering og evaluering av prosjektarbeidet så langt. Felles vurdering av veiledningsbehovet i siste del.

Tiltak 3

Sluttrapport fra HH inkl. vurdering av videre arbeid med Pedagogisk Entreprenørskap i skolen og i lærerutdanningen.

Når: 30. januar 2009.

Ansvar for rapport: HH i dialog med PG og NIED's koordinator.

Sluttkommentar

Samarbeidet med NIEDs prosjektkoordinator vil i hovedsak fortsatt foregå per mail. Vi håper etter hvert å kunne få samme samarbeidsmulighet med alle medlemmene i PG.

HH's prosjektgruppe vil gjennomføre min. ett besøk per år i Namibia gjennom prosjektperioden. Hvert besøk bør ha varighet inntil 2 uker.

Mål og hensikt med de fysiske møtene vil være:

- PG og HH drøfter fram felles forståelse for organisering og innhold i arbeidet med entreprenørskap i skolen.
- Besøke skolene som deltar i pilot-prosjektet og gjennomføre workshops i entreprenørskapsaktiviteter ved disse skolene. Dette vil også være et viktig ledd i kompetanseutviklingen for medlemmene i PG, derfor må de delta i alle besøk og work-shops.
- Gjennomføre møter og seminar med de forskjellige aktørene i utdanningssystemet i Namibia.
- Gjennomføre seminar ved lærerutdanningsinstitusjonene.

NIED samarbeider med flere aktører i utvikling av entreprenørskap som fag i skolen og lærerutdanningen, for eksempel Bank Windhoek, UNIDO, Uganda og DECOSA. I de sammenhenger hvor det er ønskelig og hensiktsmessig for å skape helhet i arbeidet, vil HH aktivt gå inn i samarbeidsdialog med aktuelle aktører.

Elverum 2. januar 2006

Inger Karin Røe Ødegård
prosjektleder

Høgskolen i Hedmark

Vedlegg 3

Pedagogisk Entreprenørskap i Namibia

Rapport fra studiebesøk av NIED`s
pilot-gruppe
23.–30. oktober 2005

1. Bakgrunn og mål for studiebesøket

I april 2005 ble prosjektplan for samarbeid mellom Høgskolen i Hedmark (HH) og NIED (National Institut for Educational Development) vedtatt. Tema for samarbeidet er Pedagogisk Entreprenørskap i Lærerutdanning og som fag i 8.–10. klasse i Namibisk skole. Målet er å utvikle en studieplan i entreprenørskap for lærerutdanningen, utvikle en Lærerguide i Entreprenørskap og læreplan for entreprenørskap i 8.–10. klasse. NIED's plan er å gjennomføre implementeringen i skolen generelt etter pilot-prosjektet er avsluttet i 2008. HH er av Namibiaforeningen engasjert inn i dette arbeidet som veiledere og rådgivere.

NIED etablerte våren 2005 en pilot-gruppe (PG) med ledelse av en stedlig koordinator, David Groenewaldt. PG ble satt sammen av lærere og ledere fra 7 skoler, samt lærere fra to lærerutdanningsinstitusjoner, Ongwediva College og Windhoek College. Gruppen har et spesielt ansvar i arbeidet med å utvikle innhold i planene med utgangspunkt i erfaringene de høster gjennom pilot-prosjektet, samt spre informasjon og kompetanse til øvrige skoler i Namibia. HH har som oppgave å veilede i denne prosessen.

Studiebesøket ble besluttet gjennomført i møtet mellom NIED, leder for Namibiaforeningen og HH's prosjektgruppe i juli 2005 (ref rapport fra 29. august 2005). Studiebesøk ble vurdert som et hensiktsmessig ledd inn i lærernes kompetanseutvikling på temaområdet.

Namibiaforeningen betalte reisen for deltakerne og HH's prosjektgruppe ga kost og losji privat. Vi vil også takke både Fylkeskommunen, Høgskolen i Hedmark og Namibiaforeningen for invitasjoner til middager og besøksskolene for gratis lunsj.

Målet for studiebesøket 23.–30. oktober var:

- Gjøre observasjoner ved flere skoler som praktiserer en entreprenøriell tilnærming i sin undervisning og gjøre felles refleksjoner om hva og hvordan dette kan brukes i Namibiske forhold.
- Gi forelesninger, informere og kommunisere om entreprenørskap i utdanningen – hva det innebærer og hvordan praktisere det i skolen.

Det ble inngått besøksavtaler med 3 videregående skoler, 2 ungdomsskoler og 1 barneskole, samt med avd. LUNA (avd. for lærerutdanning og naturvitenskap). Hos sistnevnte for å delta en halv dag i en av Uteskole-klassene (allmennlærerutdanningen). Vi fikk dessverre ikke gjennomført besøket ved Grinder barneskole, Kongsvinger grunnet sykdom i kollegiet.

Følgende skoler ble besøkt:

- Øvrebyen videreg. skole, Kongsvinger
- Storhamar videregående skole, Hamar
- Sønsterud videregående skole, Våler
- Børstad ungdomsskole, Hamar
- Våler ungdomsskole, Våler
- HH avd.LUNA, Elverum

2. Deltakere ved studiebesøket (Pilot-gruppen/PG)

NAME	INSTITUTION	TEL	FAX	E-MAIL
David Groenwaldt (prosjektkoordinatør)	National Institute of Education and Development (NIED)			dgroenwaldt@nied.edu.na
Ms. Helvi Iyambo	Heroes Private School	065-240869	065-240451	
Ms. Albertine Alfeus	Erundu Secondary School	065-220149	065-224511	
Ms. Juanita van Wyk	M & K Gertze Secondary School	062-522270	062-523963	
Ms. Gisela Nahale	Hage Geingob Secondary School	061-211893	061-265724	hgschool@iway.na
Hage /Gawaseb	Kolin Foundation Secondary School	064-510166	064-510417	
Mr. Chris Stander	Namib High School	064-404478 /0812310322	0640404155	namibhs@mweb.com.na gomtoy@iway.na
Ms. Imelda Benade	J.G. v.d. Wath Secondary School	062-501491	062-503463	
Ms. Felicity Don	Windhoek College of Education.	061-2703111 Private Bag 13317 Windhoek	065-230006	donwalt@iway.na

Det var kun en av lærerhøyskolene i PG som deltok på studiebesøket. Ongwediva College of Education var ikke representert denne gang fordi de deltok på et tidligere studiebesøk ved HH i februar 2005. Dette besøket var også knyttet til Entreprenørskapsprosjektet.

3. Program og gjennomføring

Program for studiebesøket ble utformet ut fra mål og hensikt som vi var blitt enige om med NIED og prosjektkoordinator D. Groenwaldt (ref. vedlagt program i punkt 5). I det følgende gis en kort beskrivelse av gjennomføringen dag for dag.

Søndag 23.oktober

På Gardermoen lavet snøen ned, og for gjester fra Namibia som aldri hadde sett snø eller kjent kuldegrader, var dette fascinerende... Bilturen gikk direkte til Kongsvinger hvor første overnatting skulle være hos gjestfrie lærere ved Øvrebyen videregående skole. På kvelden inviterte Namibiaforeningen til middag på Vinger Hotell.

Mandag 24. oktober

Første skolebesøk ble avlagt ved Øvrebyen videregående skole hvor gjestene ble tatt vel i mot av rektor Hanne Foss. Her fikk lærerne fra Nambia ta del i undervisningen på Salg og service og i markedsføring og ØKIT på allmennfag. Det ble organisert besøk i klasserom, elever presenterte prosjekter, og det ble god tid til samtaler med både elever og lærere.

Lunsj laget av ungdomsbedrift ved Sentrum videregående skole ble servert før turen gikk opp til Festningen. En fin avslutning før avreise til Hamar og Elverum for ny innkvartering og middag hos vertskapene der.

På kvelden inviterte Namibiaforeningen til møte i anledning FN-dagen på Namibiahuset i Elverum. God prat og god pizza!

Tirsdag 25. oktober

Dagen startet med skolebesøk på Storhamar videregående skole. Hyggelig mottak og profesjonell presentasjon av skolen og virksomheten ved avdelingsleder Dagny Mills. Storhamar v.g. skole tilbyr 5 forskjellige yrkesutdanningskurs innen hotell- og næringsfag og helse- og sosialfag. Teamorganisering er gjennomgående, og studentene arbeider innen fleksible time- og arbeidsplaner. Entreprenørskap defineres inn i partnerskapsavtaler, arbeidsoppgaver internt, bruk av læringsarenaer i lokalsamfunnet og i arbeid med markedsføringen av skolen og tilbudene gjennom for eksempel bruk av media og skolebesøk i ungdomsskoleklasser. Det ble gitt omvisning i arbeidsrom, laboratorier og klasserom, og hele veien var det anledning til spørsmål og samtaler.

Etter lunsj gikk turen til Børstad ungdomsskole. Her ble vi godt mottatt av rektor Jan Stensrud og trinnansvarlig Anne Jacobsen og fikk vi presentert prosjekter hvor samarbeidet med lokale virksomheter og organisasjoner var framtreddende, for eksempel lokal bank, Røde Kors, og lignende. Børstad er en ASP-skole (Associated Schools Project) tilknyttet UNESCO, de arbeider utstrakt med internasjonale prosjekter. Vi ble invitert inn i klasser hvor det ble gitt muligheter for samtale med elever og lærere.

Onsdag 26. oktober

Første halvdel av dagen deltok gruppen i Uteskole-undervisning ved LUNA, Elverum. Det ble en opplevelsrik formiddag i snø og kuldegrader. Å undervise i matematikk ute med snøen som læremiddel var nok en eksotisk opplevelse for våre gjester. «Dette kan vi også gjøre i sand», var en kommentar som kom i ettertid, altså: klar overføringsverdi. Øktas innhold og læringsaktiviteter ble oppsummert og problematisert sammen med høyskolelektor Morten Bjørneby, riktignok innendørs av hensyn til gjestenes blåfrosne fingre og tær.

Etter lunsj gikk turen til Sønsteby videregående skole. Her ble de orientert og vist skolens arbeid og fokus på villmark og turisme. Stor stas å få prøve noen av skolens motoriserte kjøretøy.

Om kvelden ble gruppa invitert på middag av Høgskolen avd. LUNA på hotell Central med pro-dekan Per Ivar Kvammen som vertskap og leder for HH's internasjonale kontor, Harald Smedstad.

Torsdag 27. oktober

Denne dagen ble i sin helhet disponert på LUNA, Elverum. HH's Prosjektgruppe holdt forelesninger innen forskjellige entreprenørskaps-tema. Videre ble skolebesøkene så langt oppsummert og problematisert med henblikk på relevans til egen skolevirksomhet i Namibia.

Tiltak 3 i prosjektplanen «Teachers Guide» (TG) ble drøftet. PG ble utfordret på å komme med ønsker og behov for innhold og organisering av guiden. Hadde skolebesøkene gitt idéer til hva og hvordan TG burde utvikles? Framdriftsplan og arbeidsfordeling i arbeidet ble drøftet og besluttet.

Om kvelden ble gruppa invitert på middag av Fylkeskommunen på hotell Astoria. Vertskap var fylkesordfører Siri Austeng og varaordfører Marit Nyhus og internasjonal koordinator Sigrid Lindstad.

Fredag 28. oktober

Siste skolebesøket ble avviklet på formiddagen ved Våler ungdomsskole. Gjestene ble varmt tatt i mot av rektor Willy Fengsrud og deretter gitt en interessant innføring i skolens arbeid begrunnet i nasjonale og lokale mål generelt og entreprenørskap spesielt. Gjestene ble etterpå invitert til å delta i undervisning i alle tre parallellklassene på 9.trinn, disse var lokalisert i klasserom ved siden av hverandre. Det ble avlagt besøk i alle klasserommene og både gjester og elever informerte og fortalte fra sine miljø. Etter lunsj-servering ble gruppen kjørt til Domkirkeodden hvor de fikk omvisning og orientering.

Samme kveld spiste hele gruppen middag hos Inger Karin.

Lørdag 29. oktober

Dette ble den eneste fridagen i løpet av besøket i Norge. Derfor ønsket gruppen å ta en tur til Oslo for å se på noen av severdighetene de hadde hørt og lest om. Yvonne Bunes organiserte og fulgte opp i noen formiddagstimer.

Alle var invitert til middag hos Svein Ørsnes etter «hjemkomst» til Hamar. Noen foretrakk fotballkamp senere på kvelden, mens andre nok synes det var godt å roe ned etter en lang uke med tett program.

Søndag 30. oktober

Hjemreisen til Namibia via London startet fra Hamar stasjon kl. 14.00. Den skulle vise seg å ta atskillig lengre tid enn planlagt fordi turen mellom flyplassene Heathrow og Getwick ble forhindret i trafikkproblemer som gjorde sitt til at gruppa ikke rakk flyavgang til Windhoek. De måtte vente i tre dager på neste flyavgang.

Vi har imidlertid fått meldinger om at de gode erfaringene fra studiebesøket i Hedmark IKKE ble «skyggelagt» av den grunn.

4. Oppsummering – veien videre

Mål og hensikt med studiebesøket ble innfridd ut fra gjestenes evalueringer. Skolebesøkene ga idéer og mer innsikt i hva entreprenørskapsarbeid i skolen innebærer. Det ble ytterligere tydeliggjort at entreprenørskap handler i stor grad om holdningskapende virksomhet og utvikling av personlige egenskaper og sosial kompetanse, ikke bare om kunnskapsbygging i markedsføring, salg og bedriftsetablering. Det ble gjennom samtlige skolebesøk vist at entreprenørskap i skolen handler om tilrettelegging av læreprosesser som gir mening og fører til forståelse hos elevene ved at teori og praksis blir forent i opplæring og undervisning.

Det er store forskjeller på rammebetingelser i den namibiske og skolen. Deltakerne var likevel tydelige på at mange eksempler og undervisningsidéer de hadde sett og opplevd, var fullt ut «oversettbare» for egne skolemiljøer.

Gjeldende prosjektplan ble utarbeidet og vedtatt for 2005. At prosjektperioden er blitt utvidet til 2008 gir konsekvenser for arbeidet med alle tiltakene i

planen i den forstand at det gir nødvendig tid til å arbeide fram tiltaksresultat i prosesser som er eksemplariske for en entreprenøriell arbeidsform og læreprosess. Dette vil øke muligheten for å lykkes bedre med å skape bærekraftige resultater for entreprenørskap i skole og lærerutdanning i Namibia.

Foruten enighet om at prosjektplanen nå må revideres som følge av beslutningen om at prosjektperioden skal fortsette ut 2008, ble «**Lærer-guiden**» spesielt fokusert i drøftingene knyttet til «veien videre» i prosjektet. Likeså mål, hensikt og programinnspill for **veiledningsbesøket fra HH's prosjekt-gruppe uke 8 og 9 i februar 2006**.

Lærerguiden

Drøftingene resulterte i felles enighet om mål og målgrupper for Lærerguiden. Videre ble vi enige om at formen skal være en perm med muligheter for utskifting av ark i forhold til aktualitet. Organiseringen og inndelingen av permen skal i utgangspunktet følge disse områdene:

- Definisjoner av entreprenørskap.
- Begrunnelsene for arbeidet med entreprenørskap i utdanningen.
- Lærerrollen, ansvar og oppgaver i et entreprenørielt perspektiv.
- Skoleledernes rolle og oppgaver i et entreprenørielt perspektiv.
- Eksempler på oppgaver, metoder og modeller i skolens arbeid med entreprenørskap.
- Eksempler på områder og muligheter for samarbeid mellom skolen og lokalsamfunnet, foreldre og nærmiljø.

Produksjon av førsteutkast til punktene ble fordelt med tidsfrist til veiledningsmøtet i februar, da innholdet og organiseringen drøftes videre. Ut fra en entreprenøriell arbeidsform, vil Lærerguiden være under utprøving og utvikling gjennom hele pilot-prosjektperioden.

Programinnspill til veiledningsbesøket i uke 8 og 9

Det vil være nødvendig at hele pilot-gruppen deltar sammen med oss gjennom begge ukene. Det vil handle om videre kompetanseutvikling og felles opplevelse og grunnlag for deres videre planarbeid.

Følgende punkter til innhold ble foreslått:

- Gjennomføre work-shops med elever på 2–3 av pilot-prosjekt-skolene.
- Gjennomføre faglige seminar med pilot-gruppa.
- Gjennomføre halv-dags seminar med rektorene fra de 7 pilot-skolene (samlet).
- Avsette tid til diskusjoner og drøftinger med pilot-gruppen om videre pilot-arbeid i skoleåret 2006.

Vi kan oppsummere at det ville vært hensiktsmessig med ytterligere en dag til drøftinger og diskusjoner spesielt relatert pilot-prosjekt som metode og hvilken hensikt og utbytte arbeidet skal ha. Hva som forventes av pilot-gruppa etter pilot-prosjekt perioden. Sistnevnte spørsmål bør for øvrig NIED ta stilling til. Likeså relevansen mellom studieplanen for lærerutdanningen og læreplanen for 8.–10. klasse. Dette tar vi med oss inn i februar-møtet, og i mellomtiden vil e-mail kontakten med prosjektkoordinator være aktiv.

Avslutningsvis vil vi igjen si TUSEN TAKK til gode samspillsparter i planlegging og gjennomføring av besøket:

Namibiaforeningen v/Svein Ørsnes

Fylkeskommunen v/ Sigrid Lindstad

HH, avd. LUNA, Elverum v/ Per Ivar Kvammen

Besøksskolene

Tone Gerd Bratland, Regionskontakt for Ungt Entreprenørskap

Elverum 15. november 2005

Inger Karin Røe Ødegård
prosjektleder

5. Program for besøket

Study-visit from NAMIBIA

by Teachers from Secondary Schools in the Pilot-Project

EDUCATIONAL ENTREPRENEURSHIP

23.–30. October 2005

PROGRAMME

Purpose of the meeting

- Make observations at several schools that are practicing Entrepreneurship.
- Information and communication about Entrepreneurship in the national and regional Norwegian education system.

Sunday 23. October

11.05 Arrival at Oslo Airport.
 Meeting and transport to Kongsvinger by Hosts.
 Dinner in Kongsvinger in the afternoon hosted by NAMAS.

Monday 24. October

08.30–12.00 School-visit at Øvrebyen Senior Secondary School.

12.00–12.45 Lunch.

13.30–15.30 School-visit at Grinder Primary School.

17.00 Dinner hosted by Inger Karin and Petter.

19.00 UN-Day Arrangement at NAMAS.

Tuesday 25. October

- 08.30–10.30 School-visit at Storhamar Senior Secondary School.
- 11.00–15.00 School-visit at Børstad Junior Secondary School.
Lunch will be served at school.
- 15.30 Meeting at Hedmark County.
By International Coordinator Sigrid Lindstad.
- 19.00 Dinner hosted by Inger Karin and Petter.

Wednesday 26. October

- 09.00–11.30 Hedmark University College (HUC).
Participating with students in «Outdoor-schooling».
Focus at Mathematics – different ways to teach and learn
maths.
- 12.00–16.00 School-visit at Sønsterud Senior Secondary School.
Lunch will be served at school.
- 18.00 Dinner at Hotel Central.
Dinner hosted by Hedmark University College.

Thursday 27. October

- 09.00–10.00 Dialogue about the Experiences from the school-visits so
far.
What seems useful for the work in Namibian schools?
- 10.00–11.00 Creative work-shop within the group.
By Ms Yvonne Bunes, Lecturer at Senior Secondary
School.
- 11.00–11.45 Definition of Entrepreneurship in the Norwegian education
system by Ms Inger Karin Røe Ødegård, ass.professor of
Educational Studies.
- What is Entrepreneurship in Education?
 - Why is Entrepreneurship in Education important?

- 11.45–12.30 Lunch.
- 12.30–13.45 Presentation of Young Enterprise Hedmark and presentation of a new in-service programme.
Entrepreneurship for teachers and school principals by Mr Petter Lexander, College Lecturer at HUC
Dialogue follows the presentation.
- 14.00–15.00 The Teachers Guide (TG).
Discussion about the content in the guide.
- What guide-lines does the group want in the TG?
 - Are there something the group mean is unnecessary for the TG?
 - Are there some ideas for the content in TG coming up after the school-visits?
- 18.00 Dinner at Hotel Astoria, Hamar.
Hosted by Hedmark County.

Friday 28. October

- 08.30–12.30 School-visit at Våler Junior Secondary School.
Lunch will be served at school.
- 14.00–16.00 Visiting Domkirkeodden, Ruins from Middle Age.
Guiding by Svein Ørsnes, NAMAS.
- 18.00 Dinner hosted by Inger Karin.

Saturday 29. Octobe

No program.
If the group wants to visit Oslo it is possible to go by train from Hamar in the morning and return in the afternoon.
Dinner hosted by Svein Ørsnes after return from Oslo.

Sunday 30. October

- 17.05 Departure from Oslo Airport.
Departure from hosts at about 13.30.

Høgskolen i Hedmark

Vedlegg 4

Pedagogisk Entreprenørskap i Namibia

Reiserapport 12.–20. juli 2005

Deltakere:

Yvonne Bunes, lærer ved Øvrebyen skole, repr. for Fylkeskommunen,

Petter Lexander, høskolelærer, ØSIR,

Inger Karin Røe Ødegård, høskolelektor/prosjektleder.

1. Begrunnelse for reisen

I april 2005 ble prosjektplan for samarbeid mellom Høgskolen i Hedmark (HH) og NIED (National Institut for Educational Development) vedtatt. Tema for samarbeidet er Pedagogisk Entreprenørskap i Lærerutdanning og som fag i 8.–10. klasse i Namibisk skole. Målet er å få utviklet en studieplan i entreprenørskap for lærerutdanningen (videreutdanning) innen 2005 og læreplan for entreprenørskap i 8.–10. klasse innen 2007. Implementeringen skal gjennomføres i 2008. HH er av Namibiaforeningen engasjert inn i dette arbeidet som veiledere og rådgivere.

Prosjektplanen innebar at NIED skulle etablere en pilot-gruppe (PG) med ledelse av en stedlig prosjektleder. PG ble satt sammen av lærere og ledere fra utvalgte skoler, samt lærere fra to lærerutdanningsinstitusjoner, Ongwediva College og Windhoek College. Gruppen skal ha et spesielt ansvar i arbeidet med å utvikle innhold i planene og sørge for spredning av planene som utarbeides under veiledning av HH.

Reisen i juli 2005 var et ledd i gjennomføringen av prosjektplanen. Målet var:

- å bli kjent med medlemmene i PG og prosjektleder David Groenwald.
- å drøfte fram en felles forståelse av entreprenørskapsbegrepet, samt organisering og innhold i planen.
- besøke skolene/klassene som skal delta i pilot-prosjektet.

2. Pilot-skolene

Under følger oversikt over deltaker-skolene m/navn på rektorene, samt oversikt over lærerne som skal delta i pilot-gruppa, og som skal undervise i 8. klasse ved pilot-skolene.

Pilot-skolene starter med 8. klassene dette skoleåret. Disse klassene vil få entreprenørskap som fag i en progresjon t.o.m. 10. skoleår. Fra neste skoleår vil også nye 8. klasser starte med faget. NIED's plan er at faget entreprenørskap skal være implementert i 8.–10. klasse generelt innen 2008.

Vi fikk ikke besøkt og møtt lærere og rektorer ved alle Pilot-skolene fordi avtalene med samtlige deltakerskoler ikke var gjennomført da vi var der. Vi besøkte Ongwediva College, Heroes Private School, Erundu Secondary School i nord og Windhoek College og Hage Geingob Secondary School i sør.

Pilot-skolene som skal delta i prosjektet

NAME (Principals)	INSTITUTION	TEL	FAX	E-MAIL
Mr. A. Caparros	Heroes Private School	065-240869 Private Bag 2024 Ondangwa	065-240451	
Mr. J. Mukulo	Erundu Secondary School	065-220149 Private Bag 5526 Oshakati	065-224511	
Mr. B. Greeves	M & K Gertze Secondary School	062-522270 Private Bag 1022 Rehoboth	062-523963	
Ms. H. Garises	Hage Geingob Secondary School	061-211893 Box 62974 Wanaheda	061-265724	hgschool@iway.na
Ms. E. Both	Kolin Foundation Secondary School	064-510166 P.O. Box 97 Arandis	064-510417	
Ms. A. Zander	Namib High School	064-404478 Private Bag 5012 Swakopmund	0640404155	namibhs@mweb.com.na
Mr. H. Maritz	J.G. v.d. Wath Secondary School	062-501491 P.O. Box 40 Okahandja	062-503463	
Ms. E. Kirchner	Windhoek College of Education	061-2703111 Private Bag 13317 Windhoek	061-212169	
Ms. S. Uahengo	Ongwediva College of Education	065-230001 Private Bag X5516 Oshakati	065-230006	

Lærere i 8.klasse som skal delta i Pilot-Gruppa (PG)

NAME	INSTITUTION	TEL	FAX	E-MAIL
Ms. Helvi Iyambo	Heroes Private School	065-240869	065-240451	
Ms. Albertine Alfeus	Erundu Secondary School	065-220149	065-224511	
Ms. Juanita van Wyk	M & K Gertze Secondary School	062-522270	062-523963	
Ms. Frieda Indongo/ Ms. Gisela Nahale	Hage Geingob Secondary School	061-211893	061-265724	hgschool@iway.na
Hage /Gawaseb	Kolin Foundation Secondary School	064-510166	064-510417	
Mr. Chris Stander	Namib High School	064-404478/ 0812310322	0640404155	namibhs@mweb.com.na gomtoy@iway.na
Ms. Imelda Benade	J.G. v.d. Wath Secondary School	062-501491	062-503463	

3. Program og gjennomføring

Vi mottok i forveien et spekket program fra prosjektleder David Groenwald som i all hovedsak ble fulgt som oppsatt (ref. vedlagt program). I det følgende gis en kort beskrivelse av gjennomføringen dag for dag.

Onsdag 13. juli

Vi ble ønsket velkommen av W. January og R. Simanga på NIED. Her møtte vi prosjektleder D. Groenwald som sammen med R. Simanga skulle følge oss under hele besøksrunden i nord og i Windhoek. Programmet for oppholdet ble gjennomgått og drøftet uten vesentlige endringer. Besøket ble avsluttet med å bestemme oppsummeringsmøte på NIED siste dag av vårt opphold.

Reisen gikk videre nordover til Tsumeb for overnatting og middag sammen med Ms. Veeza Kasiringua, leder ved Teacher Resource Center i området. Møtet ga nyttige innspill og gjensidig informasjon om entreprenørskapsprosjektet.

Torsdag 14. juli

Denne dagen ble vårt første møte med pilot-gruppedeltakerne i Nord arrangert på Ongwediva College of Education.

Etter et kort velkomstmøte med rektor Ms. F. Uahengo, startet vi Pilot-gruppemøte hvor flere av lærerne ved Ongwediva College deltok sammen med representantene fra de to skolene Heroes Private school og Erundu Combined school. Raymond Sigmanga fra NIED ledet møtet. Vi introduserte mål og hensikt med besøket, gjennomgikk prosjektplanen i korte trekk og understreket HH's rolle i det videre samarbeidet. Videre informerte vi om hva vi definerer inn i begrepet pedagogisk entreprenørskap, og noen eksempler på hvordan det kan arbeides med i praktisk skolehverdag. Det ble en god og aktiv kommunikasjon knyttet til innledningene, og vi sitter igjen med et inntrykk av at vi fikk etablert en felles forståelse i forumet. Deltakerne stilte oppklarende spørsmål knyttet til praktiske sider ved samarbeidet og veiledningen som HH skal bedrive. Det var bred enighet om at bare 8. klasse skulle delta som pilot-klasse. Videre drøftet vi problemstillinger knyttet til nett-bruk. Intensjonen er at skolene skal ha muligheter til å kommunisere via e-mail. Dette er i utgangspunktet ikke mulig for begge skolene, men det blir bearbeidet videre av prosjektleder Groenwald.

Vi inviterte til felles middag på Oshakati Lodge samme kveld, hvor det ble drøftet videre rundt spørsmål knyttet til gjensidige forventninger og ønsker i samarbeidet.

Fredag 15. juli

Denne dagen besøkte vi de to skolene, Erundu og Heroes. Ved begge skolene ble vi ønsket velkommen av rektor (Mr. J. Mukula ved Erundu og Mr. A. Caparros ved Heroes). Erundu har tre 7. klasser som skal være med i pilot-prosjektet neste skoleår, og Heroes har bare en klasse.

Vi hilste på elevene i disse klassene og fikk en kort samtale om hva de forstår med det nye faget entreprenørskap. Uten unntak fikk vi tilbakemelding om at de oppfattet dette faget mye mer praktisk enn det faget de nå har, Business Management som skal skiftes ut.

Ved Heroes fikk vi også møte lærer som har ansvar for IKT-opplæringen og samtidig ble vi vist utstyret de har for undervisningen. Ved denne skolen er de knyttet til nettet, og kan derfor kommunisere via e-mail.

Mandag 18. juli – besøk og møter på tre forskjellige arenaer

a) Hage Geingob Secondary School

Dagen ble innledet med vårt tredje skolebesøk ved Hage Geingob Secondary School i Windhoek. Rektor var ikke til stede, men vi ble ønsket velkommen av avdelingsleder Ms. C. Kandetu, og fikk besøke 8. klasse siden 7. klasse ikke går her. Denne skolen er også koblet til nettet.

b) Utdanningsdepartementet

Etter skolebesøket ved HGSS, fikk vi et møte i departementet med the Deputy Permanent Secretary, Mr. B. Simataa og the Permanent Secretary, Mr. V. Ankama. Vi presenterte prosjektet og fikk en konstruktiv samtale knyttet til mål og hensikt med entreprenørskap i Namibisk skole. Begge sekretærene uttrykte takknemlighet overfor NAMAS og HH's engasjement og ga full støtte til arbeidet som skal gjøres. Det ble uttrykt ønske om at pilot-prosjektet skulle inkludere en rural skole også i sør. (Det ble besluttet på oppsummeringsmøtet i NIED 19. juli).

c) Windhoek College of Education

Ettermiddagen var avsatt til besøk på Windhoek College of Education og møte med medlemmene i pilot-gruppa i sør.

Vi ble møtt av rektor Ms. E. Kirshner og avdelingsleder Ms. B. Peters, og hadde en times møte med disse to. Det ble uttrykt en del skepsis knyttet til prosjektet i forhold til tid og økonomi. Undervisningsplaner var allerede lagt og lærerne bundet til disse. I løpet av samtalen, ble vi imidlertid fortalt at ledelsen tilslutter seg prosjektets mål og mening, og vil arbeide for å få det til i sin lærerutdanning. Dette følges videre opp av NIED v/prosjektleder Groenwald.

Senere på ettermiddagen møtte vi pilot-gruppen på samme sted. Her deltok prorektor ved WCE, Mr. S. Iipinga og avdelingsleder Ms. B. Peters, samt lærere fra M & K Gertze SS og Hage Geingob SS.

Vi fulgte samme gjennomføring her som i med PG i nord. Lærerne var positive til å bli involvert i prosjektet, men skeptiske til hvordan veiledningen skulle foregå og likeså hvordan de skulle gjennomføre entreprenørskap i praktisk undervisning.

Tirsdag 19. juli

Dagen var avsatt til møte på NIED. Målet var å oppsummere erfaringer fra besøkene og gjennomførte møter med forskjellige parter, samt konkretisere videre samarbeid. På dette møtet deltok også leder i NAMAS, Svein Ørsnes, Mr. C. Martin og Mr. G. Shakwa, begge fra NIED. Innholdsbeskrivelsen i møtet følger i pkt. 4.

Frokostmøte.

4. Oppsummering – veien videre

Vi ble møtt med vennlighet og interesse ved alle besøkene våre. Møtene med skoler, ledere og lærere ga oss innsikt og mer forståelse av hva og hvordan det videre samarbeidet bør være.

- Samarbeidsklimaet mellom NIED's prosjektleder, David Groenwald og oss ble meget positivt og fruktbart. Vi fikk etablert en klar felles forståelse av begrepet entreprenørskap, prosjektets faglige innhold og organiseringen.
 - Det vil fortsatt være behov for at vi kommuniserer og avklarer innhold og forståelse av entreprenørskap som pedagogisk begrep i PG og ved lærerutdanningen.
 - Vi sitter igjen med et inntrykk av at PG, skoleledere og Lærerutdanningen i Ongwediva er mer åpne og reelt interesserte i deltakelse og utvikling av prosjektet. I Windhoek ble det uttrykt skepsis i forhold til rammebetingelser for gjennomføring, og de viste noe nølende engasjement til det «nye faget» generelt. Det vil derfor være behov for videre motivasjonsarbeid spesielt fra Mr. Groenwald's side, men også fra oss.
 - Nett-kontakt vil være verktøyet vårt for kontinuerlig kommunikasjon og nødvendig support/veiledning i forhold til Groenwald, PG og lærere ved behov. Dersom tilkobling på nett blir problematisk for noen skoler, ble vi enige om at telefon-kontakt kan brukes. Det vil være avgjørende for prosjektets gjennomføring og kvalitet at umiddelbar kommunikasjon og kontakt kan etableres, dette ble klart uttrykt fra PG-deltakerne.
 - Det ble besluttet at bare 8. klasse ved deltakerskolene skal være med i pilot-prosjektet. Dette vil gi både ledelse og lærere større mulighet for å arbeide roligere og mer fokusert med forsøket.
 - Nye deltakerskoler:
 - Det ble besluttet å involvere ytterligere 3 skoler i pilot-prosjektet:
 1. Kolin Foundation Junior Secondary School
 2. Namib High School fra Erongo-regionen
 3. J.G.van der Wath Secondary School i Okahandja.
- D.Groenwald organiserer dette videre.

- Lærerbesøk i Norge:
Flere av lærerne ønsket å komme til Norge for å delta som observatører i skoleklasser som arbeider med entreprenørskap. Dette ble imøtekommet ved at NAMAS finansierer en «lav-kost»-reise til Norge for lærergruppen og prosjektleder i oktober 2005. Dette innebærer bl.a. at deltakerne blir innkvartert privat hos oss, og at vi sørger for frakt til og fra Flyplass, samt til og fra skoler de skal besøke. Vi legger programmet for oppholdet, og D. Gruenwald organiserer reisen.
- HH's oppgaver videre:
 - Utvikle program for besøket i uke 43 (24.–30.oktober)
 - Support via e-mail til PG og prosjektleder.
 - Utarbeide utkast til studieplan for lærerutdanning i entreprenørskap i samarbeid med PG, Mr. Simanga, NIED og D. Groenwald innen september 2005
 - Utarbeide utkast til Teacher-guide innen desember 2005
 - Gjennomføre nytt besøk i Namibia i uke 8 og 9 2006. Dette besøket skal inneholde kursing for PG-medlemmer (lærere og lærerutdannere) i nord og i sør, og gjennomføring av work-shops med elever og lærere på noen av pilot-skolene. Videre skal en dag i nord og en dag i sør brukes til å kurse/kommunisere med skolelederne om entreprenørskap.
- Ørsnes informerte om at finansiering av prosjektet vil fortsette også i perioden 2006–2008.

5. Vedlegg

- Program fra NIED v/prosjektleder David Groenwald
- Presentasjon v/prosjektleder Inger Karin Røe Ødegård
- Presentasjon v/Petter Lexander
- Presentasjon v/Yvonne Bunes

Elverum 29. august 2005

Inger Karin Røe Ødegård
prosjektleder

Høgskolen i Hedmark

Vedlegg 5

Pedagogisk Entreprenørskap i Namibia

Reiserapport 19. februar–3. mars 2006

Prosjektgruppe:

Yvonne Bunes, Øvrebyen skole, Kongsvinger, Hedmark Fylkeskommune,
Inger Karin Røe Ødegård, Høgskolen i Hedmark,
Petter Lexander, Høgskolen i Hedmark.

1. Begrunnelse for reisen

I april 2005 ble prosjektplan for samarbeid mellom Høgskolen i Hedmark (HH) og NIED (National Institut for Educational Development) vedtatt. Prosjektplanen ble revidert høsten 2006 med virkeperiode fram t.o.m. 2008. Tema for samarbeidet er Pedagogisk Entreprenørskap i Lærerutdanning og som fag i 8.–10. klasse i Namibisk skole. Målet er å utviklet en studieplan i entreprenørskap for lærerutdanningen (grunnutdanningen) og læreplan for entreprenørskap i 8.–10. klasse innen 2008. HH er engasjert av Namibiaforeningen inn i dette arbeidet som veiledere og rådgivere.

Prosjektet gjennomføres i perioden 2005–2008 som et pilot-prosjekt med ledelse av NIED's prosjektleder David Groenewaldt. 7 skoler fra 6 regioner og to lærerutdanningsinstitusjoner, Ongwediva College og Windhoek College deltar med 1 lærer fra hver institusjon. Disse danner en Pilot-gruppe (PG) som skal ha et spesielt ansvar i arbeidet med å utvikle innhold i planene og sørge for spredning av planene som utarbeides under veiledning av HH. HH har ansvar for å bistå gruppen i deres utvikling av entreprenørskapskompetanse gjennom kurs/seminar og erfaringslæring. Reisen februar/mars 2006 var et ledd i gjennomføringen av prosjektplanen.

2. Mål for reisen

Målet for dette besøket ble i hovedsak drøftet og besluttet i oppsummeringsmøtet vi hadde med NIED's ledelse og koordinator under vårt veiledningsbesøk i juli 2005. Noe ble justert som følge av erfaringene Pilot-gruppa høstet under sitt besøk i Norge oktober 2005.

Mål for besøket i februar/mars 2006 var å:

- a) Videreutvikle entreprenørskapskompetansen i Pilot-gruppa (PG).
- b) Holde halv-dags fagseminar for skolelederne ved de 7 pilot-skolene.
- c) Gjennomføre work-shop med elever i 8. klasse ved 2 av prosjekt-skolene hvor også alle medlemmene i PG skulle delta som ledd i sin kompetanseutvikling.
- d) Arbeid videre sammen med PG om innhold i Teachers Guide.
- e) Legge fram og drøfte innføring av «logg-skjema» til bruk i PG's arbeid i prosjekt-perioden.

3. Program for besøket

Følgende arbeidsprogram for veiledningsbesøket ble satt opp av NIED's koordinator David Groenewaldt med grunnlag i beslutninger tatt i oppsummeringsmøte ved PG's studiebesøk i oktober 2005.

Programme: Hedmark University College visit

Date	Activity	Venue	Accommodation
20.2	Departure from NIED for Swakopmund at 14h00	Strand Hotel	Strand Hotel 14
21.2	Meeting with the PG, make preparations for the work-shop	Rossing Foundation Arandis	Strand Hotel 14
22.2	Workshop in grade 8 in Arandis. Kolin Foundation SS PG make support in the Work Shop	Rossing Foundation Arandis	Strand Hotel 14
23.2	Meeting with PG, discussions about Teachers Guide, Project-proposal, a.s.o Leave for Windhoek/Home	Rossing Foundation Arandis	
27.2	Arrive at NIED during the morning ½-day meeting (after lunch) with the PG at NIED, discussing and preparing the «Log-scheme».	NIED	NIED (8) Okahandja Lodge (3)
28.2	Okahandja NIED Principals arrive ½- day meeting with the PG, make preparations for the work-shop ½-day seminar with the Principals	NIED	NIED (15) Okahandja Lodge (3)
1.3	Workshop in grade 8, Okahandja PG make support in the Work Shop Principals depart	NIED J.G. v.d. Wath SS	NIED (8) Okahandja Lodge (3)
2.3	Meeting with PG at NIED Departure	NIED	

4. Gjennomføring

I det følgende gis en kort beskrivelse av gjennomføringen dag for dag. Vi ankom Windhoek sen ettermiddag mandag 20. februar og reiste direkte til Swakopmund hvor første del av arbeidet skulle foregå.

Tirsdag 21. februar

Dagen startet med presentasjon av program for besøket. Ståsted for arbeidet med Teachers Guide ble presentert med grunnlag i beslutninger om arbeidsfordelingen mellom HH's prosjektgruppe og PG/koordinator som vi hadde tatt i oktober. Prosessarbeid med produktet ble igjen understreket, d.v.s. at deler i TG utarbeides underveis som følge av erfaringer lærerne gjør i entreprenørskapsarbeidet i sine klasser i løpet av pilot-perioden. Vi erfarer at dette er en relativt ukjent arbeidsform i produksjon av planer og læremateriell i Namibisk skole.

Videre ble hoveddelen av møtet viet gjennomgang av prosess og konkrete forberedelser til første work-shop med elever fra Arandis skole dagen etter. Utfordringen elevene skulle arbeide med ble drøftet og bestemt i pilot-gruppa. Den lød som følgende: *How to attract local and national citizens as well as tourists to Arandis.*

Timeplan og innhold for enterprise work-shop ble drøftet og satt opp slik:

0800	Information (Guideline and the Presentation at the end of the day).
0815	Teambuilding.
0845	Challenge-presentation.
1300–1400	Lunch.
1400	Ending of business plan.
1400–1430	Preparation for presentations.
1430	Presentations.
1515	Summary.
1545	And the winner is.....
1600	Ending of the day.

What to do?

- Produce a simple business plan, up to 2 pages in length
 - idea
 - name, slogan, logo
 - how to run it
 - purpose
 - financing – budget
 - marketing
- Each team deliver a 3–5 minute presentation.

Challenge Rules

There are no rules regarding how a team responds to the challenge.

Team

6 learners per team.

Support

2 teachers.

The Judging

Each team's response to the Challenge will be assessed against the judging criteria that will be issued in advance. The judging panel will comprise senior figures local business life, who will receive the mini-business plans before the presentations begin.

Judging criteria

Teams will be judged on the following criteria:

- Creativity and Innovation – how creative and innovative is the idea?
- Finance and Production – have costs been considered? Is production viable?
- Taking the Idea to the Market – is there a market for the idea? How will it be marketed to the target audience?
- Communication – how well is the idea presented? Was the presentation delivered effectively within the 3–5 minute timescale?

The weighting of each category:

- Creativity and Innovation 30 %.
- Finance and Production 20 %.
- Taking the Idea to the Market 20 %.
- Communication 30 %.

Onsdag 22. februar

30 elever i 8. klasse ved Kolin Foundation Secondary School gjennomførte enterprise-programmet fra kl 08.00–16.00. For anledningen var klassen tatt ut av skolelokalene og plassert i lokalene til Rossing Foundation Arandis. Arandis er en liten gruveby (uran) som har velkjent problematikk knyttet til det å ha en hjørnesteinsbedrift som sliter med lønnsom produksjon. Befolkning generelt og ungdom spesielt reiser fra Arandis p.g.a. arbeid, handel, og lignende. Utfordringen som elevene skulle arbeide med i workshop, representerte derfor en høyst relevant og aktuell problemstilling for lokalmiljøet.

Etter vår innføring med team-building og presentasjon av arbeidsoppgaven og organisering av dagen, satte elevene ivrig i gang sitt arbeid. De skulle løse problemstillingen ved å komme med konkrete, realistiske forslag. De skulle lage en foretningsplan hvor markedsføring og salg skulle framgå i forhold til deres løsningsidé. Innledningsvis laget de i teamene logo og slagord.

PG-medlemmene var veiledere i hver sine team under arbeidsprosessen, og fikk dermed øve sin lærerrolle ut fra andre krav enn den tradisjonelle. Vi i prosjektgruppa hadde ledsagere med oss på denne turen, disse ble fungerende som jury i bedømmelsen av elevenes grupperesultater ved slutten av dagen. Idéelt sett skal både veiledere (mentorer) og jury bestå av representanter fra lokalt arbeids- og næringsliv fordi entreprenørskap i skolen handler om å skape reelle og meningsfylte læringssituasjoner nært knyttet til elevenes og skolens lokalmiljø.

Elevene utviste et imponerende engasjement, kreativitet og interessant tenkning og løsningsevne knyttet til problemstillingen (utfordringen). Gruppene arbeidet iherdig og kontinuerlig kun avbrutt av lunsjpause midt på dagen. På spørsmål om de hadde opplevd å lære noe i løpet av dagen, om de var slitne etter så langvarig og konsentrert jobbing, var svarene entydig: Dette ville de gjøre mer av fordi de fikk arbeide selvstendig og aktivt i forhold til noe som var «virkelig». Det var moro å tenke forbedringsløsning for Arandis. De ble ikke slitne ved å jobbe på denne måten, slik de ofte ble i «vanlige» skoletimer.

Torsdag 23.februar

Vi gjennomførte oppsummering og evaluering av work-shop i Arandis ut fra tre problemstillinger:

1. Erfaringer med perspektiv på elevene og deres gjennomføring.

Lærerne så elevene fra andre innfallsvinkler i sitt skolearbeid, det langvarige arbeidet med full konsentrasjon og engasjement var ikke vanlig. Arbeidsformen ga motivasjon gjennom aktivitet og tilknytning til meningsfulle sammenhenger. De merket seg at jentene var mer aktive enn noen av guttene. Dette kunne bl.a. ha sammenheng med relativt store aldersforskjeller i klassen (opp til 3 år). De ville bruke mer tid sammen med elevene til oppsummering etter work-shop neste gang. Elevene burde utfordres mer på refleksjon over innhold og læring.

2. Lærerne – hvordan hadde de opplevd sin rolle i arbeidet?

Lærerne opplevde det vanskelig å la elevene få bruke tid på problemløsningen uten å «blande seg inn med sine svar». Å stille spørsmål som førte elevene videre i deres egen løsningsprosess, opplevdes uvant og spesielt, men samtidig var så de nødvendigheten av å veilede på denne måten. Ny lærerrolle (som arbeidet med entreprenørskap i skolen innebærer) innså de måtte bevisstgjøres og aktivt trenes.

3. Arbeidsprosessen – hva kunne justeres/endre til neste work-shop?

Den aktive og virkelighetsnære tilnærmingen til læring ble oppfattet positivt og motiverende både for lærere og elever. Mulighetene for på denne måten å utvikle kunnskap, forståelse og ferdigheter som grunnlag for entreprenørskap etter endt skolegang, var det enighet om.

Neste work-shop ville de skulle ha samme problemstilling for å få en sammenligning mellom to skoler forskjellige skoler, og selv få «øve» nok en gang på arbeidsprosessen i denne formen for enterprise.

De ville også la elevene få mer tid til bearbeiding etter work-shop gjennomføringen.

Fredag 24. februar

PG-medlemmene reiste hjem hver til sitt torsdag kveld.

Vi (prosjektgruppa m/ledsagere) ble invitert av Marianne von der Lippe som arbeider med et entreprenørskaps-prosjekt i sør i regi av Namibiaforeningen, til å bruke week-enden til besøk ved noen av disse skolene, samt reise ut i Naomi-ørkenen på sør-vest kysten. Det ekstreme regnværet forhindret det siste, men vi fikk gjennomført skolebesøk og besøk hos noen av «foreldre/besteforeldre-lærerne» som er ressurspersoner i prosjektet, og som lærer skolebarn tradisjonelt håndverk (overføringslæring). Dette ble en usedvanlig interessant og lærerik tur sammen med en svært engasjert og kunnskapsrik reiseleder.

Mandag 27. februar

Etter lunsj startet vi igjen arbeidet sammen med PG og koordinator. Denne gangen i Okahandja i lokalene til NIED. Programmet handlet om presentasjon og drøfting av «Logg-føring som metode for utvikling av kompetanse». PG trenger å få systematisert sine erfaringer med entreprenørskapsarbeid i sine klasser. På dette grunnlaget kan de utveksle erfaringer og bygge kompetanse i pilot-perioden.

Mål, begrunnelser og innhold ble presentert, og et skjema for logg-føring ble diskutert og besluttet brukt i tiden framover til neste veiledningsbesøk (se vedlegg). Lærerne fikk prøve å bruke logg-skjemaet i møtet ved å samarbeide med hverandre i utfylling med konkret grunnlag i erfaringene fra work-shopen i Arandis.

Koordinator og de to PG-medlemmene fra lærerutdanningsinstitusjonene har et spesielt ansvar for å følge opp. Resultatene skal også danne noe av grunnlaget for utviklingen av et relevant innhold i studieplan for lærerutdanningen.

Tirsdag 28. februar

Første del av dagen fram til lunsj, ble brukt til gjennomgang av prosjektplanen, samt forberedelse til neste work-shop for 8. klasse ved J.G. v.d. Wath Secondary School neste dag. Forberedelsene ble i hovedsak gjennomført på samme måte som i Arandis, men problemstillingen (utfordringen) for elevene ble noe endret. Slik ble teksten: *«Define a problem that is hampering growth in Okahandja. You should develop a plan of action as an opportunity to solve this problem».*

I motsetning til gjennomføringen i Arandis, ville lærerne fra J.G. v.d. Wath SS nå foreta hele gjennomføringen alene foruten en kort innledende økt med musikk-aktivitet som Yvonne ledet. Vi skulle være til stede som observatører og medhjelpere ved behov. Øvrige PG-medlemmer skulle fortsatt være veiledere/mentorere for elevene. Denne gang hadde de skaffet jury-medlemmer fra lokalt næringsliv.

Etter lunsj gjennomførte vi seminar for rektorene fra prosjektskolene. Programmet var:

1. Kort informasjon om prosjektet og HH's rolle i dette.
2. Innledning om entreprenørskap i utdanningen (se vedlegg).
3. Spørsmål og diskusjon knyttet til innledningen og praktiske forhold ved ny læreplan og innføring av entreprenørskap som fag i 8.–10. klasse (sistnevnte ble besvart av NIED's koordinator).

Mellom de to forannevnte øktene, hadde vi et møte med NIED's direktør W.January og Namibiaforeningens leder Svein Ørnsnes. Møtet ble innholdsmessig avklarende for sider ved prosjektet som vi over noe tid har stilt spørsmål ved. Bl.a. prosjektets organisering, roller, oppgaver og andre samarbeidsparter inn mot prosjektet, for eksempel koordinators rolle i forhold til disse v.s. oss (HH).

Samme kveld ble vi invitert hjem til prosjektkoordinator og hans kone på middag og hyggelig sosialt samvær.

Onsdag 1. mars

Work-shop med 30 elever i 8. klasse ved J.G. v.d. Wath SS ble gjennomført etter samme organisering og program som i Arandis. Lærernes veiledning bar preg av det som var blitt påpekt i oppsummeringen fra forrige work-shop. De snakket mer med (ikke til) elevene, satte seg ned ved bordet deres og lyttet mer, stilte spørsmål og motspørsmål for å bringe elevene videre i deres egne løsninger. Elevene var like engasjerte her som i Arandis. Aldersforskjellene i klassen var ikke så stor som ved første skolen, noe som muligens hadde innflytelse på kommunikasjonen i gruppene og som førte til jevnere innsats fra alle.

Samme kveld ble PG-medlemmene, koordinator og hans kone, samt en representant fra NIED, Mr. Calvin Martin, invitert til avskjedsmiddag på Okahandja Country Lodge med HH som vertskap.

Torsdag 2. mars

Dagen ble organisert og gjennomført etter følgende program:

1. Oppsummering av Work Shop sett fra vårt ståsted.
2. Teacher's Guide – situasjon og videre arbeid.
3. «Veien videre» (se kap. 5).

1. Oppsummering av Work-shopene

A. Positive sider:

- Godt forberedte elever og lærere.
- Svært konstruktivt med jury fra lokalt næringsliv.
- Lærernes rolle og utvikling av denne mellom 1. og 2. work-shop. Vitner om parathed i forhold til å arbeide med entreprenørielle tilnærminger både hos seg selv og i forhold til elevene.
- Elevene svært creative, åpne og høflige.

B. Sider vi mener bør få fokus i det videre arbeidet – forbedringspotensiale:

- Diskutere og forbedre kriteriene for bedømming av elevenes arbeide. Stille spørsmål om hva some er adekvat for elever i 8. klasse.
- Progresjon.
 - Innhold og arbeid må knyttes opp mot fagplan.
 - Igjen: Relevans for elever på dette alderstrinnet.
- Problemstillingen.
 - Må relaters elevenes modningsnivå og interesser.
 - Bruke en mer konstruktiv formulering/tilnærming I utfordringen: Let etter mulighetene (ikke problemene) og så legg plan for hva som kan gjøres med dem!
- Det ble gitt noen flere idèer for videre arbeid i klassene.

2. Teacher`s Guide (TG)

Vi repeterte i fellesskap oppbyggingen, innholdselementene i TG og formen på dokumentet. Dokumentet skal utformes som en ringperm. Dette vil gi nødvendige muligheter for utvikling av innholdet suksessivt i pilot-perioden, samt gi muligheter for utskifting av innhold etter behov. Organiseringen av innholdet skal gjøres i en Generell del og en Eksempel del.

Generell del skal inneholde:

- Definisjoner.
- Begrunnelser for entreprenørskap i skolen.
- Elevens rolle.
- Lærerens rolle.
- Skolelederens rolle.

Eksempeldelen skal inneholde:

- Eksempler på konkrete tiltak/oppagver, metoder og arbeidsformer for 8.–10. klasse.
- Eksempler på konkrete områder for samarbeid mellom skolen og lokalmiljøet (foreldre, arbeidsliv og næringsliv).

5. Oppsummering – veien videre

Møtene med elevene, skolelederne og PG ga oss ytterligere innsikt og forståelse av hva og hvordan det videre samarbeidet bør være. Det er interesse og vilje til stede fra alle parter for å utvikle kompetanse og godt grunnlag for innføringen av entreprenørskap i skole og lærerutdanning. Vi håper imidlertid at alle PG-medlemmene prioriterer full deltakelse ved work-shopene, kursene og møtene ved neste veiledningsbesøk. Dette er ledd i kompetanseutviklingen og har betydning for arbeidet mot felles måloppnåelse. Det vil fortsatt være behov for at vi kommuniserer og avklarer innhold og forståelse av entreprenørskap som pedagogisk begrep og praksis, ikke minst i forhold til hva entreprenørskapspraksis innebærer for utøvelse av lærerrollen.

Veien videre vil følge tiltakene beskrevet i prosjektplan 2006–2008. Dette ble drøftet og konkretisert og kan oppsummeres på følgende fire områder:

1) *Teachers Guide*

Generell del

- Volumet må vurderes og avgjøres av coordinator og PG. Det ble lagt fram et utarbeidet forslag på ca. 65. Dette vil sannsynlig ikke egne seg som en HÅNDBOK for lærerne, men mer en manual for hva som skal gjøres i faget fra 8.–10. klasse.
- På grunnlag av produsert tekst av oss, arbeider de to lærerutdannerne i PG i fellesskap videre med teksten til kapittelet «Lærerens rolle».
- På grunnlag av produsert tekst av oss, arbeider 2 og 2 lærere i PG videre med teksten i kapitelet «Elevens rolle».
- Vi (HH) utarbeider tekstforslag til kapitelet «Lederens rolle».

Eksempel del

- Petter presenterte eksempler innen en felles struktur som forslag til hvordan eksempeldelen kan utformes. Dette ble godt mottatt av PG-medlemmene og de vil arbeide videre med slik utforming med grunnlag i erfaringene som høstes i arbeidet med elevene.
- Koordinator og PG-medlemmene arbeider videre med redigering og tilpassing av sitt framlagte forslag.

2) Lærerutdanningen

Lærerutdannerne vil i denne sammenhengen være sentrale personer i samarbeidet med oss. Samarbeidet må baseres på nett-kommunikasjon i perioden til neste veiledningsbesøk.

- Arbeidet må ta utgangspunkt i deres rammeplan for lærerutdanning (The Broad Curriculum in Teacher Training). Denne må vi sette oss grundig inn i.
- Vi må få informasjon om hvilket omfang Entreprenørskaps-modulen skal ha innen lærerutdanningen deres. På det grunnlaget kan vi gi råd og kommunisere om relevante emner.

3) Vurderingsopplegg

- Vi skal gi råd om entreprenørielle metoder i vurdering og hvordan de kan brukes.
- Gi råd om hvordan elevenes forståelse kan måles/vurderes.
- NIED v/koordinator arbeider med plan og rammebetingelser for prøve-evaluering i 2007.

4) Neste veiledningsbesøk i 2007

- Besøket legges til begynnelsen av Februar.
- En uke brukes i Nord og en uke i Windhoek-området. Hvilke skoler som skal ha work-shops avgjøres av koordinator og PG.
- Kurs gjennomføres ved lærerhøyskolene.
- Alle PG-medlemmene må delta på alle aktivitetene under hele besøket fordi det handler om videre kompetanseutvikling og felles forståelse og eiendomsforhold til prosjektet.

6. Vedlegg

- Logg-skjema
- Presentasjon for rektorene
- HH's innspill til Teachers Guide, del 1 (generell del)
- Eksempler til Teachers Guide, del 2 (eksempel del)

Elverum 23.mars 2006

Inger Karin Røe Ødegård
prosjektleder

Høgskolen i Hedmark

Vedlegg 6

Pedagogisk Entreprenørskap i Namibia

Reiserapport
27. januar–16. februar 2007

Mr. Billy Butamanya, UNIDO Uganda, David Groenewald, NIED,
Ms. K. Ndilulà, Bank Windhoek, Inger Karin Røe Ødegård, Høgskolen
i Hedmark, Mr. Alex Gwala, kursdeltaker, Petter Lexander, Høgskolen i
Hedmark.

1. Begrunnelse for reisen

I oktober 2006 var daglig leder i Namibiaforeningen og prosjektleder på besøk i Windhoek i tilknytning til et styremøte for Entreprenørskapsprosjektet. Det ble også gjennomført møter med koordinator David Groenewald, Raymond Sintagma (ansvarlig for lærerutdanning ved NIED), pilot-gruppens medlemmer fra lærerutdanningsinstitusjonene og Billy Butamanya fra Uganda. Han representerer UNIDO (United Nations Development Organisation) og vil være medlem i prosjektgruppa resten av prosjektperioden.

Drøftingene i møtene handlet i hovedsak om videreutdanningsprogram for lærere som skal starte med undervisning i entreprenørskap fra skoleåret 2008. Høgskolen i Hedmark fikk i oppdrag å utarbeide et program og gjennomføre det for en lærergruppe representert fra alle regioner i løpet av januar 2007. Denne lærergruppen skal i fortsettelsen kurse det samme innholdet for sine kolleger i regionene innen 2007. De skal få veiledning og support fra prosjektets Pilot-gruppe, NIED og Høgskolen i Hedmark.

2. Mål for reisen

Målet for dette besøket var å oppsummere sammen med Pilot-gruppen deres entreprenørskapsarbeid gjennom skoleåret 2006, vurdere læringsarbeidet med bruk av Log-skjema, gjennomføre work-shops med elever på 2 pilot-skoler i Nord og to ukers kursing for «Teacher Trainers». Det siste ble arrangert i Okahandja ved Kukuri Training Center.

3. Program for besøket i Nord (Ongwediva og Oshakati)

Følgende program for veiledningsbesøket i Nord ble utarbeidet i samarbeid med NIED's koordinator David Groenewaldt med grunnlag i beslutninger tatt i oppsummeringsmøte ved PG's studiebesøk i februar 2006.

Work-shop ved Erundu Junior Secondary School.

Pilot-Group and Work-shop at Heroes Private Secondary School and Erundu Secondary School

Day and place	Time	Activity	Responsible
Monday 29 January Ongwediva College	16:00–17:00	Information- and communicating session with the principals, private sector, college rector and Head of Department.	Inger Karin
Tuesday 30 January Ongwediva College	09:00–10.30	Experiences with entrepreneurship teaching since last meeting in February 2006. Support from the school-head. Did you get this support? How? Your colleagues. In what way do they give their attention concerning your work with entrepreneurship?	Inger Karin
	10:30–11.00	Break	
	11:00–13:00	Entrepreneurial methods and materials Planning work-shop at Erundu JSS. Presentations and Activities.	Petter
	13:00–14:00	Lunch	
	14:00–16:00	Entrepreneurial methods and materials Planning work-shop at heroes PJSS. Presentations and Activities.	Inger Karin
	16:00–16:15	Break	
	16:15–17:00	Log-scheme Which experiences are made? Examples. Has the method helped each of you in your learning-process? How?	Inger Karin
Wednesday 31 January Erundu JSS	09:00–16:00	Work shop Erundu JSS	Petter/Albertina/ PG
Thursday 1 February Heroes PJSS	09:00–16:00	Work shop Heroes PJSS	Inger Karin/Helvi/ PG
Friday 2 February		Free-time	

Gjennomføring første uke

I det følgende gis en kort beskrivelse av gjennomføringen av programmet første uka i Nord. Vi ankom Windhoek søndag ettermiddag 28. januar og reiste direkte til Tsumeb for overnatting.

Mandag 29. januar

Møte med Pilot-gruppa, rektor og lærere ved Ongwediva College, samt representanter fra lokalt næringsliv. Informasjon om prosjektet og drøfting av prinsipper i innhold og gjennomføring i skolen.

Tirsdag 30. januar

Møte med Pilot-gruppa hvor vi oppsummerte og delte erfaringer med entreprenørskapsarbeidet det siste skoleåret. Planlegging og forberedelser for de to neste dagens work-shops ved Erundu JSS og Heroes PJSS. På kvelden ble rektorene ved Ongwediva College, Erundu JSS og Heroes PJSS invitert sammen med Pilot-gruppa til middag på Africa Staat Hotell. Høgskolen i Hedmark var vertskap.

Onsdag 31. januar

Work shop ved Erundu Junior Secondary school inkluderte ca. 110 elever fra tre 8.klasser. Det var lagt opp til et varierende program med entreprenørielle aktiviteter og en versjon av innledning til elevbedrift. Lokalene var store med gjenklang fra murvegger og uten air-condition i kvelende varme. Men elevene jobbet engasjert og utholdende. 25 studenter fra Ongwediva College deltok som observatører og medhjelpere gjennom hele dagen.

Torsdag 1. februar

Work shop ved Heroes Private Junior Secondary school ble gjennomført etter Story Line metoden. Her deltok også studenter fra Ongwediva College som observatører og medhjelpere. 25 elever jobbet med iver og lyst i et lite klasserom som ble fylt opp av like mange voksne inkludert studenter, pilot-gruppe medlemmer og ikke minst rektor, **Mrs. Nelago Kalilo** som deltok gjennom hele dagen. Eier av privarskolen, **Dr. Otto M. Kapia** dukket også opp for å se hva som foregikk. Han var svært interessert i at entreprenørskap ble implementert ved skolen.

4. TOT-programmet (Training of Teacher Trainers) i andre og tredje uke

Se vedlagt program.

Oppsummering av gjennomføringen 5.–15. februar

Kurset ble gjennomført ved **Kukuri** kurscenter i Okahandja for 45 deltakere fra 13 regioner. Disse lærerne var valgt ut av skolemyndighetene i sine regioner, og skal i etterkant holde kurs for kolleger i sine regioner på grunnlag av kunnskap og materiale som de fikk gjennom sin skoleing ved Kukuri i Okahandja.

Kursprogrammet var utarbeidet av Høgskolen i Hedmark (HH) i samarbeid med NIED's koordinator for entreprenørskap og med innspill av Pilotgruppens to medlemmer fra lærerutdanningen. Faglig ansvar ligger derfor hos HH og organisatorisk ansvar hos NIED ved koordinator. UNIDO's representant fra Uganda samarbeidet i gjennomføringen både faglig og organisatorisk.

Kurset ble åpnet av elever fra **J.G van der Wath Secondary School**. Dette var elever fra en av våre pilot-skoler som har arbeidet med entreprenørskap og entreprenørielle tilnærminger i opplæring og undervisning i ett år. Det er langt på vei utenkelig i Namibisk skole at elever kan få slike roller eller «klarer» å gjennomføre slike oppgaver. Nettopp derfor ønsket vi å få demonstrert en side av/en effekt av pedagogisk entreprenørskap helt fra starten i kursprogrammet.

Etter sin åpningstale introduserte elevene neste «åpningstaler» **Mr. Willy January**, direktør ved NIED som forankret og satte dagsorden for dette første trinnet i innføringen av entreprenørskap på ungdomstrinnet i Namibia over perioden 2008–2010.

Programmet ble gjennomført gjennom ti intensive kursdager hvor arbeidsformen var vekselvis in-put/forelesninger og aktiviteter knyttet til innholdet. Hensikten var å gi deltakerne en eksemplarisk opplevelse i hva og hvordan entreprenøriell tilnærming i undervisning og opplæring kan være.

Dette erfarte vi var et hensiktsmessig valg i arbeidsform, ikke minst p.g.a. språkvariasjonene både mellom oss og kursdeltakerne og også kursdeltakerne mellom. Vi fikk erfare at engelsk som er definert som det offisielle språket i Namibia, snakkes på svært forskjellige måter. Vi har teoretisk visst at det er mange dialekter i landet, og at disse er så forskjellige at man i noen grad ikke forstår hverandre over regionsgrensene. Oshiwambo er hovedspråk for ca. halvparten av befolkningen og afrikaans er det såkalte «andre språket» som flertallet snakker. Vi fikk erfare i praksis hva slags innflytelse dette har på engelsk uttale. Derfor var en arbeidsform som konkret vekslet mellom teori og praksis, hvor praksis understreket og «illustrerte» teorien, svært hensiktsmessig.

Temaene i programmet var knyttet til hovedområdene i fagplanen som foreligger for 8.trinn, og som gjenspeiler seg i Teachers Guide. Videre ble definisjon og begrunnelse for entreprenørskap i skolen vektlagt, konsekvenser for lærerrollen og utøvelse av denne, samarbeid med lokalt næringsliv og kulturliv, team-arbeid og nettverk likeså. Næringslivet v/**Ms. Mona-Liza Garises fra Shell og Ms. K.Ndilulà fra Bank Windhoek** var invitert til å fortelle hvilken verdi de mener entreprenørskap har i skolen og hvordan de kan tenke seg å samarbeide med skolen. De bragte også med seg egen fotograf og journalist som skrev en pressemelding som ble satt inn i nasjonale media 19.mars (se vedlagt pressemelding).

En gründer fra Windhoek, **Ms. Twapewa** var invitert for å fortelle om sine erfaringer med sin virksomhetsetablering samt meninger om skolens rolle som «stimulator» for motivasjon og kreativitet hos elevene. Namibiaforeningens prosjekt i Karas regionen, *Traditional Life Skills Project*, ble presentert av en deltaker og koordinator **Marianne von der Lippe**. Dette prosjektet har som mål å utvikle kunnskap om og i tradisjonelt brukshåndverk hos den oppvoksende generasjon i den hensikt å føre dette aktivt videre. Det er foreldre/besteforeldre som gir denne undervisningen i skolen. Dette ble et relevant og populært innslag i kurset, ikke minst p.g.a. den direkte overføringsverdien det kan ha for skolene spesielt i distriktene.

Rektor fra Okahandja JSS holdt innledning om skoleleders rolle og oppgave i forhold til innføring av entreprenørskap i skolen. Det var elever fra hans skole som åpnet kurset og som noen dager senere orienterte om sin opp-

levelse med entreprenørskapsopplæring gjennom et skoleår. De viste noen eksempler på læringsaktiviteter som hadde vært brukt, for eksempel enterprise som resulterte i utstillinger, marked, teater, sang og dans (se foto).

Kjøp og salg som resultat av elevarbeid etter enterprise-prosjekt i Okahandja.

Kurset ble avsluttet siste dag med aktiviteten «World Café», en arbeidsform som la til rette for å skape visjon og målsetting for hva lærerne vil vektlegge i arbeidet med entreprenørskap i innføringsperioden. Metoden ga i seg selv en samlende effekt for deltakerne i betydning av at de fikk på en avslappende og humørfyllt måte bruke og «samle» lærestoffet fra de to ukene inn i et essensielt uttrykk – en visjon, et mål for videre arbeid. Evalueringene viser at opplevelse og læringseffekt av kurset har vært bra (se vedlagt evaluering).

Pilot-gruppa (PG) framsto som et meget profesjonelt støtte-team under hele kurset. De ga innledninger med eksempler fra sine erfaringer med entreprenørskapsundervisningen i skoleåret 2006, og de deltok aktivt i gruppe- og plenumsdrøftingene. I tredje og siste uke av kurset inviterte vi PG sammen med koodinator **David Groenewaldt** og UNIDO's representant **Billy Butamanya** til «oppsummeringsmiddag».

Alle bekreftet opplevd effekt av læringsprosessene i prosjektperioden så langt. Flere fortalte om sin skepsis i utgangspunktet når vi startet i 2005, men hadde etter hvert innsett entreprenørskapstiltakets betydning og rolle i skolens undervisning og elevenes læring og utvikling. Ikke minst ble besøket på skoler i Norge i oktober 2005 tillagt stor betydning i deres forståelse av pedagogisk entreprenørskap. De vil være gode ambassadører og fagpersoner når de skal gi support til kursdeltakerne etter hvert som det arrangeres regionale kurs fram mot 2008.

Etter avsluttet TOT-kurs 15. februar ble vi invitert til møte på NIED sammen med Industrial Development Officer **Gabriele Ott** og Field Operations Officer **Frank van Rompaey** fra UNIDO. Hensikten med møte var å gi en oppsummering fra erfaringene våre med gjennomført program, samt å drøfte UNIDO's rolle i et eventuelt videre samarbeid med oss. UNIDO presenterte NIED muligheter for sponning til materiell ved oppfølgende kursing av lærere.

5. Oppsummering – veien videre

Kursprogrammet hadde en positiv effekt (ref. vedlagt evaluering) og kan både i innhold og form videreføres i de respektive regioner av kursdeltakerne. Det vil likevel være behov for support noe som vil bli gitt av NIED ved koordinator, Pilot-gruppen og UNIDO's representant. Vi har sagt oss villige til å delta i dette arbeidet dersom NIED ønsker det. Den viktigste støtte-partneren for «Lærer-trenerne» vil være Pilot-grupped medlemmene med sin kunnskap om entreprenørskap og ikke minst erfaring fra praktisk gjennomføring.

En allmenngyldig regel for varighet og bærekraft i endring i skoleverket er at det skjer tett oppfølging etter oppstart. Derfor vil oppfølgingen av kursdeltakerne i TOT-programmet i form av støtte både faglig og med materiell, være nøkkelfaktoren for å få varig effekt av kurset knyttet til innføring av entreprenørskap i skolen.

Ivrige lærere i arbeid med å bygge «dropstårn», kreativ øvelse knyttet til TOT-programmet.

6. Vedlegg

- Program for TOT-programmet (Training of Teacher Trainers)
- Pressemelding i Namibiske aviser 19. februar
- Evaluering – TOT-programmet

Elverum 23. mars 2007

Inger Karin Røe Ødegård
prosjektleder

Program for "In-service teacher training" in Namibia week 6 and 7 2007

Day	Time	Theme	Activity	Responsible/Lecturer
Monday 5 February	Meeting with PG-members 08:30 – 09:30	Arrival of participants David, Inger Karin and Petter to plan and confirm the programme (responsibilities and activities)	Willy January	Willy January
Tuesday 6 February			Opening, Background, Syllabus interpretation (Grade 8-10 and Teacher Training)	David and Raymond
	09:30 – 10:30	Presentation/Climate setting	Group-work and plenary	Petter and Inger Karin
	10:30 – 11:00	Break		
	11:00 – 12:00	What does Entrepreneurship in school mean? (Definition)	Lecture/dialogue	Inger Karin and PG-members
	12:00 – 13:00			Petter
	13:00 – 14:00	Lunch	Activity connected to the lecture-content	
	14:00 – 15:00	Teachers Guide (planning, time management, production, etc.)	Prezentation	David
	15:00 – 15:20	Break		
	15:20 – 16:30	Entrepreneurship examples	Prezentation	PG-members

Wednesday 7 February	08:30 – 09:30	Communication, conflict resolution	Lecture	David Inger Karin PG-members
	09:30 - 10:00	The Teachers new role	Lecture	
	10:00 – 10:30	“Point of View from teachers work”	Presentation and dialogue	
	10:30 – 11:00	Break		
	11:00 – 11:30	The principals/school-heads role	Lecture	
	11:30 – 12:00	“Point of View from a principals work.”	Presentation	
	12:00 – 13:00		Activity	
Thursday 8 February	13:00 – 14:00	Lunch		Inger Karin
	14:00 – 15.30	Entrepreneurship examples	Presentation	PG-members
	0830 – 09:00	The learners role	Lecture	Petter
	09:00 – 10:00	“Point of View from learners”	Presentation of experiences from learners Some of the TG-members may have a dialogue with them after their presentation	
	10:00 – 10:30	Break		

	10:30 – 12:00	Entrepreneurship Traits and Culture	Presentations	David
	12:00 – 13:00		Presentation	Marianne von der Lippe, NAMAS present a project that NAMAS runs in South Namibia.
	13:00 – 14:00	Lunch		Inger Karin
	14:00 – 15:30	Work together	Team-activity and summary in plenary	
			How to use this activity in class-rooms? Discussion in groups	David leads the summary in plenary after the discussion
Friday 9 February	08:30 – 09:00	Networking and collaboration with the local community	Lecture	Petter
	09:00 – 10:00	Examples from Junior Secondary schools in Norway	Preentation	Inger Karin
	10:00 – 10:30	Break		
	10:30 – 11:00	Partnership between school and business. What, Why and How	Lecture	Inger Karin
	11:00 – 12:00			
	12:00 – 13:00		Group-work	Petter and Inger Karin
	13:00 – 14:00	Lunch		
	14:00 – 15:30		Representatives from the Local	David takes the

			Business and culture environment present themselves and their business/work. Tell about what they think about Entrepreneurship and what they may cooperate with the school about.	contact with relevant persons and do agreements with them.
Saturday 10 February	08:30 – 09:00	Good morning	Activity	David
	09:00 – 10:00	Creativity – what does it mean?	Lecture and activities	Peiter
	10:00 – 10:30	Break		
	10:30 - 11:30	Inovation – what does it mean?	Lecture and activities	Peiter
	11:30 – 13:00	Scanning Environment for Business Opportunities	Group-work and plenary	David
	13:00 – 14:00	Lunch		
	14:00 – 14:30	Mini companies in practice	Lecture	Peiter
	14:30 – 16:00		The participants do a work-shop/ create an entertainment session for the evening event.	Peiter
	19:00	Dinner and Social event		

Monday 12 February	09:00 – 09:30	Good morning	Activity	Petter Inger Karin
	09:30 – 10:30	Team-work entrepreneurial skills		
	10:30 – 11:00	Break		
	11:00 – 11:30	Communication - Dialogue as a teaching method		
	11:30 – 13:00			
Tuesday 13 February	13:00 – 14:00	Lunch	Presentations from the Work-shops in North	PG-members
	14:00 – 15:30	Entrepreneurship examples		
	08:30 – 10:30	Entrepreneurial work-methods: Enterprise in school - what is it and how to do it? Project-work		
	10:30 – 11:00	Break		
	11:00 – 12:30	Storyline – what and how?		
		Lecture, examples and work in groups	Lecture and video Work in groups	Petter Inger Karin

	12.30 – 13:30	Lunch			
	13:30 – 16:00	Business-plan, marketing and sale What and How?		Lectures and examples	David takes the contact with relevant persons from local businesses and do agreements with them.
Wednesday 14 February	08:30 – 09:00	Good morning		Activity	Petter
	09:00 – 10:00	Assessment- How to assess entrepreneurship-learning?		Lecture	David
	10:00 – 10:30	Port folio			
	10:30 – 11:30	Break Group-evaluation Self-evaluation		Lecture and examples	Inger Karin
	11:30 – 13:00	Set question paper Assignments		Lecture and communication	David
	13:00 – 14:00	Lunch			
	14:00 – 15:00	How to assess learners enterprise?		Lecture and examples	Petter
	15:00 – 16:00			Group-discussion Activity	David, Inger Karin and Petter
Thursday 15 February	08:30 – 09:00				
	09:00 – 10:00	"World Cafe" (a method)		Activity – work in group	Inger Karin and Petter

	10:00 – 10:30	Break		
	10:30 – 12:30	“World Cafe” - continuation		
	12:30 – 13:30	Lunch		
	13:30 – 14:30	The path further on.....	Presentations	David
	14:30 – 15:30	The End	Good-bye activity	Inger Karin and Petter

19 February 2007

Att: The News Editor

PRESS RELEASE

TEACHERS RECEIVE TRAINING ON ENTREPRENEURSHIP SUBJECT

School teachers, representing various regions, received training on Entrepreneurship Education from the National Institute for Educational Development (NIED) in Okahandja between 5 and 15 February 2007. This training programme aimed to equip teachers with the necessary knowledge and skills to present the new subject called, Entrepreneurship. The subject will be introduced in schools as from 2008.

NIED, under the auspices of the Ministry of Education and its private sector partners like Bank Windhoek, is coordinating and implementing the concept of Entrepreneurship Education. According to David Groenewaldt, Entrepreneurship Coordinator at NIED, the objective is to successfully include Entrepreneurship in the schools curriculum that will equip learners with knowledge and practical know-how to become self-reliant and contribute to Namibia's economy.

"The aim is to identify future entrepreneurs and to prepare them for self-employment. In addition, we would like to create more awareness, change perceptions and create a better understanding of entrepreneurship among learners," emphasized David.

Approximately 35% of the workforce is unemployed and 50% of school leavers neither find employment nor possibilities for further studies. "Bank Windhoek is

proud to support the Entrepreneurship Education project, which will address the issue unemployment and consequently stimulate job creation in Namibia. We are happy to extend support, which is contributing towards the economic development of our country and towards the educational system as a whole," said Marelize Horn, Senior Manager of Marketing and Corporate Communication Services at Bank Windhoek.

For more information of Entrepreneurship Education, please do not hesitate to contact David Groenewaldt at NIED at (062) 509 039/40 or e-mail: dgroenewaldt@nied.edu.na

Photo caption: School teachers received training on how to present the subject called, Entrepreneurship, as from 2008. Pictured here are (from left to right):

Issued by Bank Windhoek: Marketing and Corporate Communication Services, Tel: (061) 299 1270.

ENTREPRENEURSHIP TRAINING OF TRAINERS WORKSHOP 5 – 15 FEBRUARY 2007
ANALYSIS OF THE TOT WORKSHOP ASSESSMENT BY THE PARTICIPANTS

	Assessment Area	Level of Satisfaction Achieved.				
		Very Good	Good	Fair	Poor	Total Number
	<i>Score/Points</i>	4	3	2	1	
1	Understanding the meaning of entrepreneurship	30	7			37
2	Appreciating the importance of entrepreneurship education in Namibia	27	10			37
3	Understanding the roles of key players in entrepreneurship education	23	13	1		37
4	Networking with the key stakeholders in the teaching of entrepreneurship education	19	14	4		37
5	Practical teaching of entrepreneurship	26	10	1		37
6	Importance of creativity and innovativeness in teaching entrepreneurship	22	14	1		37
7	Your ability to scan the environment for business opportunities	19	17	1		37
8	Generating business ideas	23	13	1		37
9	Ability to assess entrepreneurship	15	17	5		37
10	The importance of planning in teaching entrepreneurship	23	14			37
11	Training other teachers to become entrepreneurship teachers	13	20	4		37
12	The presentations made	19	17	1		37
13	Quality of workshop materials	25	12			37
14	Your participation in the workshop proceedings	20	15	2		37
15	The time allowed for discussions in the workshop proceedings	13	19	4	1	37
16	The venue for the workshop	20	13	4		37
17	The timing for the workshop	14	13	10		37
18	The notification given for the workshop	11	15	7	4	37
19	The general workshop administration	19	16		2	37
20	The workshop environment, atmosphere, exposure and interactions afforded by the workshop.	21	13	1	2	37
	Total Frequency	402	282	47	9	740
	Total level of Satisfaction (Points/Score) Achieved	1608	846	94	9	2557
	Maximum level of Satisfaction (Score/Points) that could have been achieved i.e. 20 x 4 x 37 participants					2960
	Level of Satisfaction Achieved i.e. Total points/score achieved / Maximum possible score x 100%					86.39%

NB. Only 37 Participants completed and returned the Workshop Assessment forms.

ENTREPRENEURSHIP TRAINING OF TRAINERS WORKSHOP 5 – 15 FEBRUARY 2007

ANALYSIS OF THE TOT WORKSHOP ASSESSMENT BY THE PARTICIPANTS (per individual assessment area).

	Assessment Area	Very Good	Good	Fair	Poor
		%	%	%	%
1	Understanding the meaning of entrepreneurship	81.08	18.92		
2	Appreciating the importance of entrepreneurship education in Namibia	72.97	27.03		
3	Understanding the roles of key players in entrepreneurship education	62.16	35.14	2.70	
4	Networking with the key stakeholders in the teaching of entrepreneurship education	51.35	37.84	10.81	
5	Practical teaching of entrepreneurship	70.27	27.03	2.70	
6	Importance of creativity and innovativeness in teaching entrepreneurship	59.46	37.84	2.70	
7	Your ability to scan the environment for business opportunities	51.35	45.95	2.70	
8	Generating business ideas	62.16	35.14	2.70	
9	Ability to assess entrepreneurship	40.54	45.95	13.51	
10	The importance of planning in teaching entrepreneurship	62.16	37.84		
11	Training other teachers to become entrepreneurship teachers	35.14	54.05	10.81	
12	The presentations made	51.35	45.95	2.70	
13	Quality of workshop materials	67.57	32.43		
14	Your participation in the workshop proceedings	54.05	40.54	5.41	
15	The time allowed for discussions in the workshop proceedings	35.14	51.35	10.81	2.70
16	The venue for the workshop	54.05	35.14	10.81	
17	The timing for the workshop	37.84	35.14	27.03	
18	The notification given for the workshop	29.73	40.54	18.92	10.81
19	The general workshop administration	51.35	43.24		5.41
20	The workshop environment, atmosphere, exposure and interactions afforded by the workshop.	56.76	35.14	2.70	5.41

Participants General Remarks on the Training of Teacher Trainers Workshop:

1. *The things that you liked most about this workshop.*
 - i) Workshop materials
 - ii) Good atmosphere, relations and co-operation
 - iii) Training methodology of using practical learning activities
 - iv) Involvement of all participants in the training/learning process
 - v) Presentations done by some entrepreneurs and business support institutions
 - vi) Accommodation and food
 - vii) Finances
 - viii) Sharing of practical experiences between the trainers, the PG and participants
 - ix) The role of an entrepreneurship teacher

2. *Things you disliked most about this workshop.*
 - i) Failure to fully utilize time and workshop becoming too long
 - ii) The timing of the workshop not being appropriate as teachers missed a lot of their class and school work
 - iii) Many people sharing the bathrooms
 - iv) Lack of after (the training day) activities
 - v) Lack of reference/reading materials
 - vi) Lack of strict control on attendance
 - vii) Lack of rural schools participating in the piloting exercise
 - viii) Failure to rotate group membership
 - ix) Insufficient S & T allowances as well as refunds for transport expenses.
 - x) The early closing of the gate at night.

3. *Your suggestions for any future entrepreneurship teacher training workshops yet to be organized.*
 - i) Retraining of the Teacher Trainers
 - ii) Workshops start at 0800 and run up to 1700 Hrs and squeeze training in one week
 - iii) Provide Certificates of Attendance
 - iv) More open discussions to enable participants bring out their practical problems and enable solutions to be found to address them
 - v) Provide sample examination papers from all piloting schools (not from one school only)
 - vi) Provide informal functions like braai, social evenings, etc.
 - vii) Improve the S & T and traveling expense allowances particularly so when the workshop covers week ends
 - viii) Control attendance to avoid the tendency by some participants who sign and go away.
 - ix) Document and share Piloting Group's experiences in a written form.
 - x) Provide technical back up support at the regional teacher training workshops
 - xi) Teachers should be informed well in advance to give them adequate time to prepare for the workshop. Confirmation to participate in the training workshops should also be received in advance.
 - xii) There should be evaluation tests for the trainers
 - xiii) Rotate group membership

- xiv) Provide similar training materials (like the ones used in the TOT) when it come to conduction regional teacher training workshops
- xv) Conduct the workshops only in holidays
- xvi) Create positions of entrepreneurship subject supervisors
- xvii) Identify and retain capable teachers as trainers
- xviii) Avoid training sessions on Saturdays and Sundays.

Høgskolen i Hedmark

Vedlegg 7

Pedagogisk Entreprenørskap i Namibia

Reiserapport
09.–21. februar 2008

Lærerstudenter ved Ongwediva Teacher College.

Elever ved K&M Gertze JSS i Rehoboth.
Presentasjon av arbeid og refleksjon etter bedriftsbesøk i lokalmiljøet.

1. Mål for reisen

I følge plan og definert varighet for prosjektet *Pedagogisk Entreprenørskap i Namibia*, var dette siste veiledningsbesøk. Målet for denne reisen var å fokusere spesielt lærerutdanningene i Windhoek og Ongwediva, samt gjennomføre work-shop ved de to pilot-skolene som vi ikke hadde besøkt tidligere – M&K Gertze Junior Secondary School i Rehoboth og Hage Geingob Junior Secondary School i Katutura, Windhoek. I tillegg ble det tilrettelagt for at prosjektleder kunne gjennomføre pilot-intervju knyttet til PhD-programmet hennes som er et resultat av entreprenørskapsprosjektet i Namibia.

2. Program for besøket

Programmet ble i forkant utarbeidet i samarbeid med koordinator David Groenewaldt. Raymond Simanga som har ansvar for lærerutdanningen ved NIED, gjorde avtaler med dekanene ved de to lærerhøgskolene for besøket og intervjuene. Programmet i sin helhet var slik:

Date	Venue	Activity	Institution	Participants
09.02.08		Departure from Oslo.		HUC b/Inger Karin and Petter
10.02.08		Arrival Namibia.		HUC
11.02.08	Rehoboth	Workshop Theme: <i>Cooperation between school and local society/business. Partnership agreement.</i>	M&K Gertze JSS	- HUC - David - Juanita (teacher) - Namib HS teacher - Felicity (lecturer) and Students from Windhoek TC
12.02.08	Windhoek	Workshop Theme: <i>Pupil Enterprise.</i>	Hage Geingob JSS	- HUC - David - Gisela (teacher) - Namib HS teacher - Felicity and Students from Windhoek TC
13.02.08	Windhoek	Workshop 09:00–15:00 (incl. lunchbreak) 1. Follow up the school visits. 2. Lectures by Inger Karin and Petter Activities.	Windhoek Teacher College	HUC Felicity (L) David
14.02.08	Windhoek	Interviews Int.1: 09:00–10:00 Int.2: 10:30–11:30 Int.3: 12:00–13:00 NIED b/Mr. R.Simanga will make the contact with the Head of Department at WTC concerning the interviews. Felicity is requested to make the arrangements.	WCE	Inger Karin makes separate interviews with: 1. Head of Department 2. Felicity (L) 3. Student-group (3 students) Each Interview will last about 1 hour.
14.02.08 EVENING		Leave for Ongwediva by plain, stay at Africa State House.		HUC

Friday (15.02)		Opuwo	NAMAS	HUC
Saturday (16.02)		Opuwo	NAMAS	HUC
Sunday (17.02)		Leave for Ongwediva, stay at Africa State House.		HUC
18.02.08	Ongwediva	Workshop 09:00–15:00 (incl. lunchbreak) 1. Lectures by Inger Karin and Petter. 2. Discussions and Activities connected to the Lecture-themes.	OCE	HUC Katiki (Lecturer) David
19.02.08	Ongwediva	Interviews Int.1: 09:00–10:00 Int.2: 10:30–11:30 Int.3: 12:00–13:00 NIED b/W.January will take contact with the Head of Department con- cerning the interviews. Katiki is requested to make the arrangements.	OCE	Inger Karin makes separate interviews with: 1. Head of Department 2. Katiki (L) 3. Student-group (3 students) Each Interview will last about 1 hour.
		Leave for Windhoek by plain in the after- noon stay at a Hotel in Windhoek.		
20.02.08		Leave for Norway.		

3. Gjennomføring

I det følgende gis en kort beskrivelse av gjennomføringen av programmet. Koordinator David Groenewaldt deltok på alle work-shops hovedsakelig som observatør, men ga også sine innspill/avklaringer i forhold til sin rolle og oppgave.

Vi ankom Windhoek søndag ettermiddag 10. februar, dessverre uten bagasje hvor noe av materialet til første work-shop neste morgen lå. På entreprenørielt vis fant vi løsninger på det etter mønster fra den legendariske prestefruen og forfatter Hanna Winsnes i Vang. Hun skrev i 1845 det som regnes for å være Norges første kokebok. Hanna sa det slik: *Man tager hva man haver!*

Mandag 11. februar

Møte med rektor, lærere og elever i 10.klasse ved M&K Gertze JSS i Rehoboth. Studenter fra Windhoek Teacher College deltok som observatører sammen med dekan og entreprenørskapslektor.

Programmet for dagen ble organisert og gjennomført som følgende:

Theme:

Cooperation between school and local society/businesses. Partnership agreement.

Aims:

- Be acquainted with local businesses by visiting one or more of them, or meet a representative from one or more of them.
- Be aware of the reason why this knowing is important for the learner her/himself and the local society as well.
- Learn how to behave and communicate at visits in local businesses.

Program:

Before visit

08:00–08:15 Meet Principal.

08:15–08:45 Activitie: ***Your business competence*** (30 min.)

08:45–10:00 Preparation for visits incl. an Activity:

Get to know companies in your local community.

- Information about the businesses and how to behave (30 min.)
- Work through the questionnaire with the learners (90 min.)

10:00–12:00 Visit businesses.

- Learners are divided in two groups for visits at 2 different local businesses.

13:00–14:00 Lunch break.

14:00–16:00 Follow up work after the visits.

- Summary from the experiences and preparation for presentations by the learners.

Tirsdag 12. februar

Møte med rektor, lærere og elever i 10. klasse ved Hage Geingob JSS i Katutura. Også denne dagen deltok studenter fra Windhoek Teacher College deltok som observatører sammen med entreprenørskapslektor.

Programmet for dagen ble organisert og gjennomført som følgende:

Theme:

Learner's Enterprise.

Aims:

- Get to know the concept «learners enterprise».
- Be aware of the importance of «learners enterprise» as a project organized work.
- Learn about the different phases and activities in learners enterprise.
- Get to know the success factors for learners enterprise.
- Learn how to integrate traditional subjects into learners enterprise.

Program: 08:00–16:00

Lecture – group activities – presentations.

- (WHAT) Short introduction: what is a «learner's enterprise»: start – run – end – evaluation.
- (WHY) The aim of the concept – develop attitudes for job creation and innovation.
- (HOW) Planning – important focuses – success factors – the teacher and the learners roles.

Onsdag 13. februar

Møte med dekan og lærere ved Windhoek Teacher College. Deretter workshop med studentene på grunnlag av erfaringer fra observasjonene de hadde gjort de to foregående dagene.

Program

08:00–08:30 Activity: *Matching Entrepreneurs*.

08:30–09:30 Partnership between school and Local Community by/Inger Karin.

Lecture, Examples and Activities.

09:30–10:00 Learner Enterprise by/Petter.

	Lecture and Activities.
10:00–10:30	Break.
10:30–11:00	Learner Enterprise by/Petter continues.
11:00–12:00	Group work (4 groups). Two of the Groups prepare a teaching plan for Grade 8 with the theme: « <i>Partnership between school and Local Community</i> », Two groups prepare a teaching plan for Grade 8 with the theme: « <i>Learnerl Enterprise</i> ».
12:00–13:00	The groups do presentations of their teaching plans AND combine the presentation with experiences they did have at the work shops (M&K Gertze and Hage Geingob). Time per group: 15 min.

Torsdag 14. februar

Pilot-intervjuer ble gjennomført med informanter (dekan, lærere og studenter) ved Windhoek Teacher College mellom kl. 08:00–12:00.

På ettermiddagen reiste vi med fly nordover til Ongwediva. Fredag ble vi hentet av NAMAS-koordinator i Opuwo for å tilbringe week-enden der. Det ble en svært interessant og opplevelsesrik erfaring. Vi besøkte administrasjonen for *Den mobile skolen*, et prosjektet som Namibiaforeningen har finansiert over flere år. Rektor og noen lærere informerte om drift og organisering. De viste stolt fram bilder av flere norske besøkende, bl.a. lærere som har hatt «gjesteforelesninger» der. Lørdag deltok vi først på et informasjonsmøte med styret for NGO-arbeidet i regionen. Det ble uttrykt interesse for entreprenørskap i deres videre arbeid. Etter møtet reiste vi sammen med «lokal guide», Mr. Kavari, inn i området hvor de mobile skolene ligger. Noen av dem kunne besøkes, riktignok uten elever siden det var lørdag, og vi fikk i tillegg hilse på flere medlemmer i Himbastammen.

Søndag ble vi kjørt tilbake til Ongwediva av Mr. Kavari. Samtalene på bilturen både tur og retur ga gode muligheter for kunnskapspåfyll om Namibia fra velorienterte primærkilder.

Mange gode «tilskudd» til Himbaenes framtid.

Mandag 18. februar

Work-shop ved Ongwediva Teacher College. Studentene her hadde ikke grunnlag fra observasjon ved skoler som gjennomførte bedriftsbesøk slik studentene i Windhoek hadde. Det var interessant å merke innflytelsen dette hadde på deres gruppearbeid hvor undervisningsplan for 8.klasse skulle utarbeides. Mangel på observasjonserfaring gjorde sitt til at det ble vanskeligere å utarbeide slik plan kun på grunnlag av teoretisk innføring via forelesningene. Nok et eksempel på hvilken betydning praksis har for å forstå teori. Dagen ble gjennomført etter følgende program:

Program

09:00–09:30	Activity: <i>Matching Entrepreneurs.</i>
09:30–11:00	Partnership between school and Local Community, lecture, activities and examples by/Inger Karin.
11:00–11:30	Break.
11:30–13:00	Learner Enterprise lecture, activities and examples by/Petter.
13:00–13:30	Break.
13:30–14.30	Group work (3–5 students per group).
Some of the Groups prepare a teaching plan for Grade 8

within the theme:

«Partnership between school and Local Community»,

Other groups prepare a teaching plan for Grade 8 within the theme:

«Pupil Enterprise».

14:30–15:00 The groups do presentations of their teaching plans.
Discussion.

Tirsdag 19. februar

Pilot-intervjuer ble gjennomført med informanter (dekan, lærere og studenter) ved Ongwediva Teacher College mellom kl. 08:00–12:00. På kvelden reiste vi med fly tilbake til Windhoek. Fredag startet hjemreisen.

4. Oppsummering

Det vil her bli gitt en kort oppsummering av gjennomført besøk, sluttrapport fra hele prosjektperioden med forslag til videre arbeid med entreprenørskap i Namibia vil foreligge i løpet av høsten 2008.

Det ble ikke arrangert møter/seminar med hele pilot-gruppen samlet under dette besøket. Hovedsakelig p.g.a. at alle hadde bidratt over to uker i den regionale kursingen for lærere som startet entreprenørskapsundervisning i 8. klasse f.o.m. skoleåret 2008. Denne kursingen var en oppfølging av opplæringsprogrammet vi gjennomførte med 45 lærere fra landets 13 regioner i januar 2007. Fravær fra egen skole og klasser kunne derfor ikke forlenges ytterligere for PG-medlemmene.

Det foreligger en foreløpig uoffisiell rapport etter denne kursingen hvor også InWent deltok som faglig ansvarlig for en del av innholdet. Det er svært blandete deltaker-evalueringer i forhold utbyttet fra InWents bidrag, det blir oppfattet for teoretisk og ikke knyttet til fagplanens mål og innhold. PG-medlemmenes bidrag gis derimot god tilbakemelding både i forhold til det faglige og metodiske.

PG-medlemmene vi samarbeidet med denne gangen var de som arbeider ved de aktuelle work-shop skolene og lærerutdanningene. I tillegg deltok ny

entreprenørskapslærer fra Namib High School i Swakopmund da tidligere PG-medlem derfra har gått over i ny jobb.

Det er imponerende at målsettingen om oppstart av entreprenørskap i alle 8.klasser fra skoleåret 2008 ble innfridd. Undervisningsmaterieell og lærebok er blitt produsert og tatt i bruk, likeså Håndbok i entreprenørskap. Koordinator David Groenewaldt skal ha hovedæren for dette. Han har brukt sitt brede nettverk på entreprenørielt vis og opparbeidet faglig og personlig tillit i skolemiljøene. Han har imidlertid hatt kvalifisert bistand fra medlemmene i pilot-gruppa og tidvis samarbeidspart Billy Butamanya fra Uganda, han deltar som representant for UNIDO (United Nations Industrial Development Organisation). På UNIDO's konferanse i Wien desember 2007, framsto Namibia som et foregangsland i Afrika på entreprenørskap i utdanning. De er allerede blitt kontaktet fra flere land i forhold til råd og samarbeidsmuligheter.

Pilot-skolene har nå undervist etter ny fagplan i snart 3 år. Årets 10. klassinger blir dermed det første kullet som skal gjennomføre eksamen i entreprenørskap i desember 2008. Vi er selvfølgelig svært spente på resultatene som også kan si noe om «frukter» fra vår læreplan/fagplan-bistand i forhold til rådgivning i valg av innhold i plandokumentene og ikke minst eksamensform. Elevene blir utfordret på oppgaver (case) som krever selvstendig refleksjon framfor memorering av lest tekst.

Lærerutdanningene ved Windhoek College og Ongwediva College har gjennomført pilotering på grunnlag av vårt forslag til studieplan som forelå i oktober 2006. Lektorene og studentene ved begge lærerutdanningene uttrykker høy grad av begeistring for tilbudet og gjennomføringen. Dekan ved Windhoek College uttrykker seg ikke ubetinget støttende og enig i innføringen av studietilbudet, men p.g.a. pålagt føring fra myndighetene «tillater» hun innføring av entreprenørskap i lærerutdanningen. Slik holdning fra ledelse tilsier at innsats og motivasjon fra lektorenes side er svært «sårbar». Vi fikk ikke kommunisert med dekan ved Ongwediva College fordi han var på seminar i Swakopmund under vårt besøk. Vi mener hvert College må følges opp og støttes fra NIED. Lærerutdannere og ledelse ved Collegene bør få skolering og tilbud om kompetansebygging på lik linje med det lærerne i skolen har fått. Etter våre work-shops ved lærerutdanningene, hvor ledelsen

observerte delvis, ga de positive tilbakemeldinger til oss om både innhold og arbeidsform. Dette kan tyde på at det er et behov for å få mer kunnskap om fagets målsetting, innhold, metoder samt betydning av innføringen i nasjonal sammenheng. Koordinator Groenewaldt nevnte for oss at det sannsynlig vil bli gitt entreprenørskapstilbud også ved de to andre lærerutdanningene i Namibia. Det gir muligheter til å utvikle og gjennomføre et kompetanseprogram for alle fire lærerutdanningene under ett. Målgruppen må da inkludere både lektorer og ledere. Dette er et av områdene som vil bli mer utdypet og gitt konkrete forslag til i sluttrapporten.

Namibia har kommet godt i gang med entreprenørskapsarbeidet i skolen, men det er kun en begynnelse som krever omfattende oppfølging for å få solid bærekraft. Den planlagte konferansen med tema entreprenørskap i utdanning, som NIED sammen med flere samarbeidsparter vil stå som hovedarrangør for i oktober 2008, vurderer vi som et viktig ledd i myndighetenes spredning av informasjon, kunnskap og erfaringer så langt. Det er behov for å bruke mange metoder og info-kanaler i «opplysningsarbeidet» videre framover. Det er ifølge koordinator Groenewaldt allerede skeptiske stemmer som har ytret seg på et sviktende kunnskapsgrunnlag. Mål, begrunnelser og innhold i innføringen av entreprenørskap i skolen er så vidt radikalt og ukjent at bred og gjennomgripende informasjon på nasjonalt plan må vektlegges. Her vil alle typer media være aktuelle å bruke, ikke minst lokale/regionale radiokanaler som formidler på et språk som er forståelig for de fleste.

Vi kommer til å savne medarbeidere i Namibia, deres ukuelige vilje og ønske om å bygge kompetanse både for egen og nasjonens del. Vi har lært sammen i et relasjonelt forhold!

Hamar 3. mars 2008

Inger Karin Røe Ødegård
prosjektleder

Her ser vi noe av materialet som er utarbeidet for undervisningen. Plakater i friske farger og med gode pedagogiske beskrivelser, skal henge i alle klasserom hvor undervisning i entreprenørskap foregår.

MINISTRY OF BASIC EDUCATION

Syllabus for Commerce Education

ENTREPRENEURSHIP COMPONENT

Grades 8–10 in the

BASIC EDUCATION TEACHER DIPLOMA
(BETD)

NOVEMBER, 2006
NIED, 2006

1. Introduction

Ministry of Education wants to implement entrepreneurship as an obligatory subject in secondary school grade 8 to 10 from 2008.

In BETD is Entrepreneurship one of three subjects in the major option Commerce. The three subjects are Accounting, Keyboard & WordProcessing and Entrepreneurship. From 2008 the students are to take Entrepreneurship Education and choose between Accounting & Keyboard & WordProcessing.

Entrepreneurship in education is a strategy for strengthening the individual's ability to exploit opportunities in business and in general society as well. Thus prepares the ground for future value creation and financial growth in the nation. The teachers have a crucial important role to stimulate attitudes and behaviour promoting creativity and innovation in the learners. This has to be done through long-term activities with good progression. The learners must gain confidence in their own creative abilities and become able to see and use local resources as the basis for developing work and employment. The teachers have to build their own competence to teach and develop the learners *entrepreneurship competence* to cope with this in the future.

The syllabus describes the intended learning and assessment for Entrepreneurship in Teacher Training pre-service. It is important that the students get the opportunity to make experiences in the learning process that demonstrate entrepreneurship as a subject that depends on «Learning by doing». To develop understanding the students must have practical learning that underline the content of the theoretical lectures. They must do practice in school and accomplish excursions to the local businesses and organizations.

The study will be offered as a major specialisation that gives 7 credit points.

2. Aims

2.1 This study will promote developing the students attitudes, knowledge and skills about pedagogical entrepreneurship

- Give the students knowledge and understanding about entrepreneurship as goals in education and a strategy for cooperation between schools and the local society.
- Raise awareness and develop clear attitudes on the value of entrepreneurship as a pedagogical ground for being a teacher that is able to handle the new teacher-role in a society that ever change.
- Stimulate the students to facilitate a more innovative and entrepreneurial learning-environment in school and society as well.

2.2 Connect these factors to main pedagogical issues based on active teaching and learning methods and the principle of learning by doing

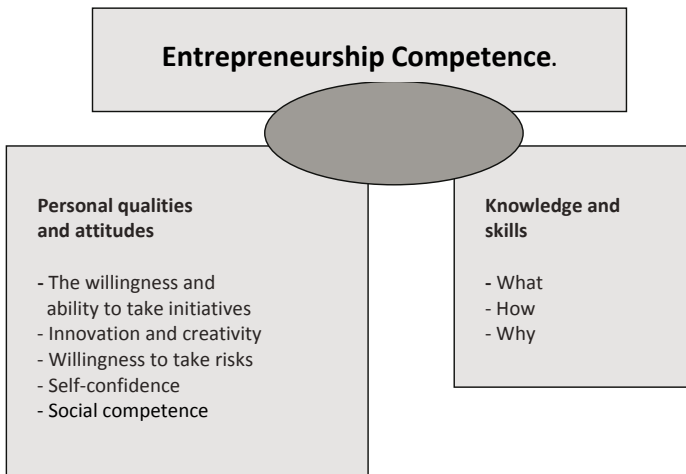
- Build knowledge and experience about learning-activities that promote entrepreneurship in education by using learning-areas outside school and doing partnership agreements with the local working life, culture life and business and industry.
- Learn about and use PBL (problem-based-learning) as an entrepreneurial method.
- Learn about and try out in practice Pupil enterprise as an interdisciplinary subject in education.
- Learn about and use Portfolio as method for assessing and evaluating.

3. Learning outcomes

This study will qualify the students in teaching Entrepreneurship at Grade 8–10. To teach entrepreneurship is to be responsible to develop the learners *Entrepreneurship competence*, that means developing the learners personal qualities and attitudes as well as formal knowledge and skills:

- Personal qualities and attitudes that increase the probability that a person will see opportunities and act upon them: Creativity, self-confidence, resourcefulness, willingness to take risks, the ability to see the consequences of one’s own actions, and the willingness and ability to come up with new solutions all help to develop an entrepreneurial attitude and conduct. Such qualities and attitudes will be useful in any work situation and in society in general.
- Knowledge and skills related to *what* is required to establish a new enterprise and *how* and *why* persons succeed in developing an idea into a practical and well-structured activity.

Together these two elements will give learners **entrepreneurship competence**.

4. The contents and organisation of the study programme – Topic descriptions

Year 1		
THEME: Theoretical introduction		
TOPICS	LEARNING OBJECTIVES Student teachers will:	COMPETENCIES Student teachers should be able to:
1.1 Anchoring in national documents	Be introduced to the national documents and syllabus on entrepreneurship.	<ul style="list-style-type: none"> plan and implement lessons concerning the national goals for entrepreneurship
1.2 Definitions and reasoning	Be introduced to what the meaning of entrepreneurship in education is, and the reason why Entrepreneurship is so important in education to day.	<ul style="list-style-type: none"> explain what entrepreneurship in education is describe the reasoning of entrepreneurship in education describe how to apply different entrepreneurial methods in the teaching
1.3 The teachers new role Coaching	Learn about the teachers role (attitudes and understanding) in relation to the learners, colleges and society as well. To be a Coach that motivate and stimulate the learners on their own path to develop competence. A coach asks questions that leads to solution, he/she doesn't tell the solution.	<ul style="list-style-type: none"> discuss and explain the entrepreneurial role of the teacher explain what tasks a coach have describe the differences between good and bad qualities of a coach concerning education matters
1.4 School and local society in partnership	Develop knowledge about the role the local society plays in the young peoples lives, and what learning area it really represents. The students will learn about several models and rules for cooperation with businesses and industry.	<ul style="list-style-type: none"> explain the role local society and business should have together with the school in developing the learners entrepreneurial attitudes and skills describe how to build partnership
1.5 Creativity, innovation, risk taking	Develop skills and knowledge about creativity, innovation, risk taking	<ul style="list-style-type: none"> plan and implement activities that explain what creativity, innovation and risk taking is
1.6 The Success criteria for entrepreneurial teaching	Be introduced about the success criteria for entrepreneurial teaching.	<ul style="list-style-type: none"> explain the success criteria and describe possible ways to implement them.

Year 2 THEME: Practical introduction		
TOPICS	LEARNING OBJECTIVES Student teachers will:	COMPETENCIES Student teachers should be able to:
1.1 Working-methods that Contribute to Entrepreneurship competence	Learn about a variety of working-methods that contribute to entrepreneurship competence. Try some of them in own study and in practice with learners at schools.	<ul style="list-style-type: none"> • explain and use several entrepreneurial methods
1.2 What is an enterprise? What to do in developing an enterprise?	Learn about and understand the components of an enterprise. Acquire understanding of business-plan and business-ethics.	<ul style="list-style-type: none"> • plan and implement an enterprise
1.3 How to manage a business successfully?	Develop knowledge and skills related to what is required to establish a new enterprise and how and why a person succeeds in developing an idea into a practical and well-structured activity. Be introduced to management tasks as: Planning, leading, organizing, controlling, producing, marketing, purchasing. Be introduced to the relationship between business and natural environment.	<ul style="list-style-type: none"> • draw up a comprehensive plan for a business.

Year 3		
THEME: Assessing – evaluation		
TOPICS	LEARNING OBJECTIVES Student teachers will:	COMPETENCIES Student teachers should be able to:
1.1 Assessing methods in entrepreneurship	Learn about entrepreneurial methods like: <ul style="list-style-type: none"> • PBL (project-based-learning) • Portfolio • Partnership with local businesses and working life where leaders from the local businesses participate with the teachers to evaluate the learners work. • Pupil enterprise, youth enterprise and student enterprise as an interdisciplinary subject in education 	<ul style="list-style-type: none"> • explain different entrepreneurial methods • use the methods in adequate ways in the study and in practice at school
1.2 Case-work (group-project)	During this term the students should do some entrepreneurship-practice in schools. As a result of this practice-period they should work out in a group a case study concerning a defined theme where they have to work cross-disciplinary.	<ul style="list-style-type: none"> • plan and work out a project in a group. Choose a theme for the project that is relevant and shows that the students have understood an entrepreneurial approach.

5. Teaching and learning procedures/working methods

The study gives lectures and experiences in relevant theories and methods. Selected topics from the lectures will also be discussed in group-seminars where the students and the teacher may have deeper dialogues. Practical experiences, collaboration and private study as well will be emphasized. There should be arranged excursions to several schools, local businesses and organizations.

An important aim as well is to elucidate and use all the knowledge and experiences the students themselves bring into the study. Therefore the students ought to participate in planning, accomplishment and evaluation of the study.

There will be arranged practicing in a school that work on entrepreneurial approaches. Duration of the practice is from 1–3 days. Excursions to local businesses will be arranged as well.

The student have to carry through at least one project and make presentations of the results to the other students.

6. Assessment

6.1 The students must create a portfolio that contents:

- individual report and evaluation from each excursion to schools, local businesses or organizations. **(Perhaps the excursions/visits may be accomplished on one of the mentioned areas each of the two last year of the study. e.g. Year 2 at local business, year 3 at a cultural or social organization).**
- a reflection note about economical, cultural and social resources and possibilities the student did pay attention to during the visits in the local society, and how these resources may be used in cooperation with the schools teaching.

The portfolio will be assessed with the term: allowed/not allowed. To have the grade «allowed» all the parts in the portfolio must document an emphasized understanding and knowledge about the aims and contents of the study.

6.2 A Group-project with an adequate theme has to be carried out as a process-work during the third study year.

The group-project will be given a grade-assessment per group.

6.3 On the background of the group-project an oral individual examine will be hold.

The individual portfolio have to be allowed before the student may have his/her oral examine.

Individual grades will be given for the oral examine.

The grade-assessment from the group-project may now be individually improved or aggravated.